

FUNCTIONELE EISEN GERECHTSGEBOUWEN

VERSIE 5.7. (aanpassing toegankelijkheid)
d.d. november 2021

INHOUD DEEL I: INTEGRALE GEBOUWEISEN

VOORWOORD

1. LOCATIE VOOR DE HUISVESTING VAN DE GERECHTELIJKE DIENSTEN
 - 1.1. Uitbreidingsmogelijkheden
 - 1.2. Representativiteit/herkenbaarheid
 - 1.3. Technische eisen buitenterrein
2. VERKEER EN VERVOER
 - 2.1. Openbaar vervoer
 - 2.2. Toegangswegen
 - 2.3. Verkeersafwikkeling op eigen terrein
 - 2.4. Parkeer- en stallingfaciliteiten
 - 2.4.1. Stallingvoorzieningen parketpolitie en de vervoersdienst D.V.&O.
 - 2.5. Laad- en losmogelijkheden
3. FUNCTIONELE RELATIES / INTERNE FLEXIBILITEIT
 - 3.1. Functionaliteit
 - 3.2. Interne flexibiliteit
 - 3.3. Intern verkeer
4. BRANDVEILIGHEID
5. SPECIFIEKE TECHNISCHE EN BOUWKUNDIGE VOORZIENINGEN
 - 5.1. Communicatie
 - 5.2. Noodstroomvoorziening
 - 5.3. Keukeninstallatie
 - 5.4. Postbewerking
 - 5.5. Crisisruimte
 - 5.6. Akoestische eisen
 - 5.7. Overzicht wettelijke eisen en landelijk beleid
 - 5.8. Algemene bouwkundige voorzieningen
6. GEBOUWBEHEER, ONDERHOUD EN EXPLOITATIE
 - 6.1. Gebouwbeheer
 - 6.2. Onderhoud en exploitatie

- 7 AUTOMATISERING EN COMMUNICATIE (ICT)
 - 7.1 Inleiding
 - 7.1.1 I.C.T.-ontwikkelingen
 - 7.1.2 Toekomstvastheid
 - 7.2 Plaats en dimensionering van ICT-ruimten
 - 7.2.1 Algemeen
 - 7.2.2 MER
 - 7.2.3 Centrale printerruimte
 - 7.2.4 Decentrale printerruimten
 - 7.3 Functionele eisen
 - 7.3.1 Algemeen
 - 7.3.2 Bouwkunde
 - 7.3.3 Elektrotechniek
 - 7.3.4 Klimaattechniek
 - 7.3.5 Brandveiligheid
 - 7.3.6 Beveiliging
 - 7.3.7 Overige omgevingseisen
 - 7.4 Campusbekabeling, dislocaties en openbare infrastructuur

- 8. FUNCTIONALITEIT RUIMTEN
 - 8.1. De werkomgeving
 - 8.2. Functies van ruimten
 - 8.2.1. Zittingzalen
 - 8.2.2. Gehechtencomplex en politieverblijven
 - 8.2.3. Besloten werkgebied
 - 8.3. Nadere eisen met betrekking tot specifiek meubilair.

VOORWOORD

Thans ligt voor u de editie 5.2. van de handleiding "Functionele Eisen Gerechtsgebouwen" hierna te noemen FEG. Een handleiding die betrekking heeft op alle huisvesting ten behoeve van de Rechterlijke Organisatie en die tot stand is gekomen na consultatie van een aantal betrokkenen, zowel binnen de Rechterlijke Organisatie als bij externe adviseurs. Deze versie sluit aan op de TSRO van Mei 2016 en kent beperkte redactionele wijzigingen en kleinere aanvullingen ten opzichte van de 4. Versies, met een aanvulling op het terrein beleid ten aanzien van duurzaamheid.

De eisen vinden hun basis in ervaringen zoals die zijn opgedaan bij de uitvoering van het JR-120-programma in de negentiger jaren, grote bouwprojecten die in het begin van deze eeuw zijn uitgevoerd en toepassing van digitalisering bij de rechtbanken. Getracht is een aantal onduidelijkheden in de voorgaande versie weg te nemen; er zijn nieuwe technologische mogelijkheden ingebracht en zijn de huisvestinggevolgen van wijzigingen in de organisatie van de gerechtelijke diensten verwerkt. Ook is rekening gehouden met recente wet- en regelgeving (b.v. Slachtofferzorg, Jeugdzorg) en verscherpte maatregelen op het terrein van beveiliging. Waar de eerste versies van de FEG door O.M. en Z.M. gezamenlijk bewoonde rechtbanken als vertrekpunt hadden, is deze versie ook geënt op andere woonvormen. Tot slot is ook in deze editie getracht een duidelijker scheiding aan te brengen tussen beschrijving van functionaliteit en techniek, waardoor met de FEG minder doelgroepen behoeven te worden gediend.

Uitgangspunten voor het gebruik

De handleiding FEG geldt als referentiekader voor nieuwbouw van huisvesting voor de Rechtspraak, maar moet per huisvestingproject nader worden geïnterpreteerd. Interpretatie kan bij voorbeeld nodig zijn omdat de omschrijving van een bepaalde eis niet als zodanig toepasbaar is in een project of op de huisvestingssituatie in een arrondissement. In zo'n geval zal een nadere formulering van de eis noodzakelijk zijn. Essentiële afwijkingen of mutaties met majeure kostengevolgen t.o.v. deze "Functionele Eisen voor Gerechtsgebouwen" behoeven in de huisvestingsfasen voorlopig en definitief ontwerp, maar ook bij de vaststelling van output specificaties (PPS) formele goedkeuring namens de Raad voor de Rechtspraak.

Dit laatste heeft twee redenen. Enerzijds kan een verandering op voorhand onvoorziene landelijke consequenties hebben voor de huisvesting op langere termijn of de financiering van een integraal huisvestingsprogramma. Anderzijds kan een verandering aanleiding geven om het huisvestingbeleid voor de Rechterlijke Organisatie integraal bij te stellen.

De opbouw van deze handleiding is als volgt. Deel I beschrijft de eisen die gelden voor het gebouw als geheel en de huisvestingsprocessen. In deel II worden de beveiligingseisen voor huisvestingen voor de Rechterlijke Organisatie als integraal pakket beschreven. In combinatie met andere gegevens is de inhoud, in het licht van de beveiliging, als gerubriceerd te behandelen. Deel III geeft per ruimte c.q. per functie een overzicht van de specifieke geldende technische en ruimtelijke eisen. In deel IV tenslotte, zijn alle bijlagen gebundeld.

Relatie met het bouwproces

Voor de **technische** eisen die voortvloeien uit deze functionele eisen wordt verwezen naar de recentste T.S.R.O.-versie van het basispakket prestatiespecificaties in beheer bij het RVB en in te zien op Intro landelijk, pagina Huisvesting. De FEG kunnen door de opdrachtgever en gebruikers worden gehanteerd ter nadere toelichting op die prestatie-eisen en als checklist bij het ontwerp, de oplevering en het gebruik. De FEG blijven echter een instrument van en voor de Rechterlijke Organisatie en zullen om die reden in de regel dan ook niet buiten de R.O. verspreid worden. De opzet van de functionele eisen is niet gebaseerd op de fasering van het ontwerpproces. Daarom dient per huisvestingsfase een uitsplitsing gemaakt te worden van de relevante eisen.

De **ruimtelijke** eisen worden per project verwoord in een eenvoudig en basaal ruimtelijk programma. Dat kent voor de Rechtspraak als totaal een omvang van maximaal 37,5 vierkante meter b.v.o. per fte : 24,5 kantoorachtig, 13 specifiek (zalen / ruimten gehechten c.a.). Voor de kantoorfuncties van het Openbaar Ministerie is overigens voor als nog te rekenen met een omvang van 21 vierkante meter (b.v.o.). Voor de kantoren is zo een maximaal aantal meters functioneel nuttig oppervlak omschreven bij aantal te realiseren werkplekken van max. 0,8/fte (bij majeure investeringen) tot 0,9 /fte: het kantoorbudget. Merk op dat de verdeling specifiek – kantoorachtig indicatief is. Er is sprake van multifunctionaliteit en een “grijs” gebied tussen kantoor en ruimten voor de ontvangst van publiek en ketenpartners. Er dient zo veel mogelijk te worden uit gegaan van activiteit gericht huisvesten. Kantoren als “maatkostuums” zijn *ook* in fasen van regulier gebruik kostbaar omdat ze verhuisbewegingen bemoeilijken en zo de flexibiliteit van het gebruik van een pand verminderen. Daarnaast moet in een ruimtelijk programma worden aangegeven of en in welke mate behoefte bestaat aan ruimte voor semi-statisch archief, bibliotheek, bedrijfsrestaurant, repro-, post- ruimten, MER en separate vergaderzalen. Deze ruimten maken onderdeel uit van het ruimtebudget kantoren. “Nieuwe gerechtsgebouwen worden niet meer voorzien van archiefruimten in de oorspronkelijke maat en vorm. De omvang zal beperkt blijven tot een minimum ten behoeve van (schriftelijke) dynamische archieven. Zolang deze archieven nog bestaan, moeten deze zich vlak bij de medewerkers bevinden”. (paragraaf H van het Beleidskader digitaal archiveren primair proces, vastgesteld in de vergadering van de Raad d.d. 22-07-2009). Specifieke ruimten (ruimten gehechten, zittingzalen c.a.) zijn relatief kostbaar omdat ze een hoge installatiegraad vergen en / of afwijkende verdiepingshoogten kennen. In het ruimtelijk programma van eisen moeten die ruimten daarom expliciet worden beschreven en majeure uitruil vanuit het ruimtebudget kantoren is dus (alleen al vanuit financieel oogpunt) niet aan de orde. Zie voorts deel drie van deze handleiding.

Verspreiding

Dit handboek is bedoeld voor gebruik binnen de Rechterlijke Organisatie en is digitaal beschikbaar via INTRO. Verdere verspreiding wordt ontraden omdat de authenticiteit gevaar loopt en ook de veiligheid (nu doel en opzet van de beveiliging is omschreven en door derden kunnen worden verbonden met de technische specificaties).

Wijzigingen

Verdere inhoudelijke wijzigingen zullen onvermijdelijk zijn, niet alleen als gevolg van opgedane ervaringen tijdens bouwprocessen, maar ook door maatschappelijke, technologische en organisatorische ontwikkelingen in de tijd. Eventuele wijzigingen van deze "Functionele Eisen Gerechtsgebouwen" die niet het gevolg zijn van doelmatigheidsverbeteringen, maar die veroorzaakt worden door bijvoorbeeld prioriteitstelling als gevolg van

algemene budgettaire beperkingen, zullen separaat onder uw aandacht worden gebracht. Uitgangspunt bij deze handelwijze is dat een optimale functionele kwaliteit als onderdeel van het huisvestingsbeleid in principe niet afhankelijk gesteld kan worden van op enig moment vigerende inzichten in kostenontwikkelingen.

Ervan uitgegaan wordt dat hiermee een basis is gelegd voor een adequate en beheersbare totstandkoming en instandhouding van gerechtsgebouwen en andere typen huisvesting voor de Rechterlijke Organisatie, wordt iedere gebruiker van deze handleiding "Functionele Eisen Gerechtsgebouwen" van harte geïnviteerd om aan de actualisering en de vervolmaking van dit document bij te dragen.

Den Haag, Maart 2017.

De portefeuillehouder Huisvesting bij de Raad voor de rechtspraak.

1. LOCATIE VOOR DE HUISVESTING VAN DE GERECHTELIJKE DIENSTEN

Anno 2003 was de meest voorkomende situatie nog gezamenlijke, geïntegreerde huisvesting van het openbaar ministerie en rechtsprekende colleges in een gerechtsgebouw. Dat is inmiddels geen vanzelfsprekend vertrekpunt. In de regel hebben de parketten behoefte aan eigen, afzonderlijk herkenbare gebouwen of complexdelen, met soms een eigen toegang. Nabijheid van de gerechten wordt veelal op prijs gesteld. Merk op dat sinds de ontvlechting Huisvesting O.M. – Z.M. per 01-01-2006 de verantwoording voor zalen- en gehechtencomplex in de reguliere vestigingen geheel bij de Rechtspraak is neergelegd.

Gelet op de aard en de functie van het gerechtelijke bedrijf wordt ervan uitgegaan dat de rechtspraak zelf als frontoffice activiteit plaats vindt in het stedelijk activiteitengebied. Hiermee wordt bedoeld een locatie met een gevarieerd karakter en voldoende ruimtelijke en sociaal-economische potenties of potentiële groeimogelijkheden naar een verdere toekomst; daar waar ook andere bestuurlijke en publieke functies worden uitgeoefend. Het betekent niet dat dit activiteitengebied per definitie in het (historisch) stadscentrum is gelegen, maar laagdrempeligheid en bereikbaarheid voor de justitiabelen speelt een voorname rol. Van kantooractiviteiten van onderdelen van een gerecht of van het openbaar ministerie dienen per project nadere uitgangspunten voor het locatiebeleid te worden vastgesteld.

Naast de bereikbaarheid die in hoofdstuk twee aan de orde komt, spitsen de eisen ten aanzien van de omgeving van het gerechtsgebouw of een andere huisvestingsvorm zich toe op de volgende aspecten:

- 1.1) uitbreidingsmogelijkheden
- 1.2) representativiteit en herkenbaarheid
- 1.3) technische eisen buitenterrein

1.1. Uitbreidings- en krimpmogelijkheden

De huidige en toekomstige ontwikkelingen in de maatschappij zullen bij voortduring de huisvestingsbehoefte beïnvloeden. De verwachting is dat, al hoewel amper te kwantificeren, de Europese ontwikkelingen in de toekomst voor een licht groeiend werkaanbod zullen zorgdragen: op lange termijn wordt momenteel uitgegaan van een gemiddelde groei tot 1,0% per jaar. Dit impliceert dat de huisvestingsoplossing voldoende mogelijkheden moet hebben om enige uitbreiding in de toekomst te kunnen bieden, met name specifieke ruimten. Maar technologische ontwikkelingen maken inmiddels tijd- en plaatsafhankelijk werken mogelijk. Allen al dat betekent dat ook reductie van kantoorareaal eenvoudig mogelijk moet zijn.

Bij het vaststellen van de locatie en het inrichten van het bouwterrein in geval van nieuwbouw moet worden gestreefd naar optimale krimp- en uitbreidingsmogelijkheden op termijn en dienen hierover vooraf voldoende waarborgen te worden verkregen. Zie ook de inventarisatie “Flexibiliteit huisvesting rechtspraak, een onderzoek naar de mogelijkheden” d.d. 14-12-2007, gepubliceerd op INTRO-landelijk, pagina Huisvesting.

Samengevat komt het er op neer dat de aanwezigheid van één of meer van de volgende uitbreidingsmogelijkheden vereist is om ook voor de periode na 2011 een efficiënte organisatie in een (geïntegreerde) huisvesting te kunnen waarborgen:

- gebouwuitbreidingen op het eigen terrein c.q. naastliggende terreinen (op- of aanbouw), waarbij in technisch opzicht geanticipeerd is op een uitbreiding van bouwvolume, die tevens in een bestemmingsplan of op andere wijze juridisch is vastgelegd, of
- garanties m.b.t. beschikbaarheid over al bestaande bouwvolumes direct aansluitend aan het complex, of een reeds te realiseren extra bouwvolume dat tijdelijk ten behoeve van (én op kosten van) derden in gebruik is.

Gestreefd dient te worden naar een potentiële uitbreidbaarheid van de capaciteit voor het kantorendeel van ten minste 20%. Uitbreiding van 20% capaciteit kan ook nodig zijn bij specifieke bouwdelen (i.c. zittingszalengebied). Daarom dient er rekening mee te worden gehouden dat bij uitbreiding van bouwvolume in de toekomst:

- de onderlinge functionele relaties tussen verschillende onderdelen gewaarborgd kunnen blijven;
- géén ernstige verstoring teweeggebracht wordt in de bedrijfsvoering en tijdelijke uitplaatsing van een dienstonderdeel niet noodzakelijk wordt;
- het principe van de compartimentering intact moet kunnen blijven ter voorkoming van hoge kosten op het gebied van de beveiliging (zie ook deel II).

Krimpmogelijkheden zijn a) het afstoten van gehele objecten dat het eenvoudigst is als een campusmodel is gekozen, of b) onderverhuur.

Bij het (tijdelijk) in gebruik geven van ruimten aan derden dient er allereerst op te worden gelet dat het aan derden te verhuren deel fysiek gescheiden wordt van de ruimte die in gebruik is door de

- . Afhankelijk van de feitelijke lokale situatie en de aard van de inwonende partij is een gebouwscheiding met bv. afzonderlijke toegangen te overwegen. Indien geen synergie bereikt kan worden, moet beheer en exploitatie in principe gescheiden zijn. Eventueel moeten installaties daarop zijn afgestemd. De uitstraling van de functies van eventuele medegebruikers van een zelfde complex mag in geen geval afbreuk doen aan het beeld (of een beperking betekenen voor het functioneren) van het gerecht of parket. Gelet op de aard van het gerechtelijk bedrijf zijn aan medegebruikers dan ook eisen te stellen naast het kunnen beschikken over een gemeentelijke gebruiksvergunning (op basis van het Gebruiksbesluit). Niet toelaatbaar zouden bedrijven, diensten of instellingen kunnen zijn, die functioneren op (of taken kennen die raken aan) het werkveld van Veiligheid en Justitie. Ook bedrijven of instellingen die fysieke overlast genereren dan wel instellingen die uitvoerende taken kennen in de -eerste lijns - (geestelijke) gezondheidszorg zullen veelal ongewenst zijn.

1.2. Representativiteit/herkenbaarheid

Het is van belang dat een gerechtsgebouw (of beter daar waar publiek recht wordt gesproken) goed herkenbaar is. Hoewel de vorming van Justitieclusters rondom gerechtsgebouwen om meer marktconforme of –analoge huisvesting vraagt, zal het zittingszalendeel zich vanwege de aard en functie dienen te onderscheiden. De contracttermijnen geven een zekere financiële basis voor het onderscheid. De functie rechtbank zal aan het gebouw een maatschappelijke afleesbare status moeten geven, e.e.a. met in acht name van de investeringsaspecten en in nauw overleg met de Rijksbouwmeester. Bij de huisvesting voor minder op een groot publiek gerichte onderdelen van de Rechterlijke Organisatie speelt marktanalgie een beduidend grotere rol.

Kort samengevat komt het erop neer dat:

- het gebouw en de directe omgeving een uitstraling dient te hebben die in overeenstemming is met de functie van de rechtspraak in het maatschappelijk bestel;
- de verschijningsvorm van het gebouw vooral vanaf de hoofdtoegangswegen voor de rechtzoekenden duidelijk herkenbaar dient te zijn.
- in verband met de herkenbaarheid (gelet op het openbare karakter van het gebouw) de hoofdingang zichtbaar en direct en vrij toegankelijk moet zijn vanaf de openbare weg.

1.3. Technische eisen buitenterrein

Bij het vaststellen van de locatie gaat nadrukkelijk de voorkeur uit naar een locatie met een eigen en vrij buitenterrein. Naast het feit dat een buitenterrein als het ware een natuurlijke buffer vormt rond het gebouw ten opzichte van het openbare gebied, kan dit - indien hier niet op andere wijze in wordt voorzien - tevens de mogelijkheid bieden voor uitbreiding van huisvesting. Dit buitenterrein dient in geval van ‘complete’ gerechtsgebouwen aan een aantal eisen te voldoen. Kort samengevat gaat het daarbij om:

- parkeer- en stallingvoorzieningen

zie Hoofdstuk 2 Verkeer en Vervoer (§ 2,4)

- beveiliging

Gelet op de complexiteit van de verschillende beveiligingsaspecten wordt voor de behandeling van dit onderwerp verwezen naar deel II.

- beplanting

Indien er voldoende buitenterrein aanwezig is kan het terrein door middel van aanplant (om veiligheidsredenen géén opgaand groen) worden ingericht b.v. ter ondersteuning van de oriëntatie. Hierbij wordt ervan uitgegaan dat de keuze van de aanplant minimaal onderhoud nodig maakt.

- Bewegwijzering & gebouwaanduiding

Een adequate bewegwijzering is noodzakelijk om de diverse gebruikers en bezoekers duidelijkheid te verschaffen omtrent de gebouwtoegangen, parkeer- en stallingvoorzieningen, laad- en losmogelijkheden; bijzondere aandacht geldt voor de aanduiding van de parkeerplaatsen t.b.v. gehandicapten en de wellicht afzonderlijke toegangsweg naar de hoofdingang.

Het aanbrengen van duidelijke markeringen in de verschillende verkeerslijnen dient een snelle afwikkeling in de zgn. "piektijden" te bevorderen.

Van oudsher is de terminologie gerechtsgebouw en paleis van justitie (voor Hoven) de aangewezen gebouw aanduiding. Dat is evenwel nergens "wettelijk" bepaald. Maar zo worden panden waar recht wordt gesproken nu eenmaal al ruim 200 jaar genoemd. Er worden in een complex niet twee verschillende gebouwaanduidingen gebruikt. Zeker daar waar "derden" inwonen (O.M. Kibes, I.N.D.) het geen steeds meer voor komt, past de Rechtspraak en ook die inwonende partijen dat goed omdat gerechtsgebouw een neutrale maar duidelijk naam is.

- verlichting

De verlichting dient om de aanwezige toegangswegen en het parkeerterrein te markeren om daarmee de bereikbaarheid naar het gebouw te vergroten. Het draagt er tevens toe bij dat in het kader van de beveiliging de overzichtelijkheid van het buitenterrein wordt vergroot; terwijl er ook preventieve werking vanuit gaat.

- vandalismegevoeligheid

Voor alle overheidsgebouwen en zeker voor gerechtsgebouwen dient rekening te worden gehouden met vandalisme. Voor het buitenterrein zijn maatregelen nodig opdat vandalisme zoveel mogelijk vermeden wordt en gebruik als b.v. skatebaan of crossterrein onaantrekkelijk wordt. De materiaalkeuze en de afwerking van met name de volgende onderdelen dient vandalismebestendig te zijn:

- bewegwijzering
- verlichtingsarmaturen
- kunstobjecten
- bestrating
- afrasteringen/terreinafscheidingen
- terreintoegangen (hekken/slagbomen)
 - beplanting
 - gebouwingangen;
- gevelafwerking (b.v. door middel van coating tot een hoogte van drie meter).

De maatregelen dienen een preventief karakter te hebben en dienen te bevorderen dat gevolgen van vandalisme eenvoudig, snel en goedkoop te herstellen zijn zonder schade voor het functioneren van de organisatie.

2. VERKEER EN VERVOER

Gerechtsgebouwen zijn semi-openbaar (m.n. het specifieke zittingszalengebied). Het gros van de zittingen kan bijgewoond worden door - uiteraard - de justitiabelen, de pers, advocaten, getuigen, tolken, publiek en andere belanghebbenden. De rechtbanken en gerechtshoven vervullen daarbij een bovenregionale functie.

Kenmerkend is voorts dat met name de justitiabelen niet vrij zijn om zelf plaats en vooral tijdstip van hun bezoek vast te stellen. Er is hier sprake van een verplichtend karakter.

Dit alles brengt met zich mee dat er vooral voor de verschillende categorieën bezoekers hoge eisen gesteld worden aan de bereikbaarheid van het gerechtsgebouw. Uiteraard speelt daarnaast de bereikbaarheid voor eigen personeel een rol.

Daarnaast stelt de noodzakelijke efficiënte en veilige verkeer- en transportafwikkeling van het gehechtenvervoer door de vervoersdienst D.V.&O. (van de Dienst Justitiële Inrichtingen) verdergaande eisen aan de infrastructuur (én aan de bij/in het gerechtsgebouw op te nemen faciliteiten en voorzieningen), deze komen hierna aan de orde. Ook het goederentransport door TPG (post) en leveranciers stelt hier eisen. Kort samengevat gaat het om:

- 2.1. aansluitingen openbaar vervoer;
- 2.2. aansluitingen op (hoofd)toegangswegen voor voetgangers, (brom)fietsers, personenauto's en transportvoertuigen;
- 2.3. verkeersafwikkeling op het terrein;
- 2.4. parkeer- en stallingfaciliteiten;
- 2.5. laad- en losmogelijkheden.

2.1. Openbaar vervoer

Gezien de regionale functie van rechtbanken (en in het belang van het personeel) is een bereikbaarheid vanuit de regio met het openbaar vervoer met een redelijke frequentie noodzakelijk.

Een maximale loopafstand tot een N.S.-station van 800 meter is nog aanvaardbaar. In alle gevallen is een bus- / tramhalte binnen een straal van 300 meter nodig. Vanaf die halte dient met een frequentie van minimaal vier aansluitingen per uur een directe verbinding te bestaan met een OV-knooppunt. (Indien het knooppunt buiten een straal van 800 meter ligt is een hogere frequentie gewenst.). Bij afzonderlijke huisvestingen van het O.M. of niet publiek aantrekkende gerechtelijke diensten worden deze eisen soepeler gehanteerd.

2.2. Toegangswegen

De diverse verkeersstromen moeten vlot en zonder storingen kunnen verlopen. Storingen tussen verschillende gebruikerscategorieën onderling, maar ook de relatie tussen gerechten of parketten en hun omgeving (bewoners/bedrijven) verdienen aandacht.

Doordat veel zittingen gelijktijdig plaatsvinden dient bij rechtbanken in elk geval rekening gehouden te worden met zekere piekbelastingen veroorzaakt door bezoekers.

Afhankelijk van de verkeerssituatie en de terreinmogelijkheden zijn voor de diverse categorieën gebruikers (D.V.&O., bezoekers, personeel incl. parketpolitie en leveranciers) veilige terreintoegangen vanaf de openbare weg gewenst; in principe gescheiden. Een afzonderlijke toegang ten behoeve van het gehechtenvervoer is echter een basisvereiste bij elke huisvesting waar gehechten fysiek aanwezig zijn. Bij voorkeur bestaat er ook een tweede route om ingeval van calamiteiten aan- en afvoer te kunnen garanderen.

Een vloeiend verloop van aan- en afvoer vanaf hoofdwegen moet gewaarborgd kunnen worden.

2.3. Verkeersafwikkeling op eigen terrein

Ten einde een veilig en snel verloop van de verkeersafwikkeling op het eigen terrein te waarborgen, dient een goede afstemming tussen de verschillende gebruikersgroepen mogelijk te zijn. Daarnaast moeten veiligheidsrisico's worden uitgesloten bij het gehechtentransport door de vervoersdienst D.V. & O c.q. de regiopolitie.

Het is daarom gewenst om zowel bij de toegangen tot het terrein alsook op eigen terrein de verkeerslijnen voor personeel, bezoekers en leveranciers zoveel mogelijk onderling te scheiden.

Het is om veiligheidsredenen strikt noodzakelijk om:

- de verkeerslijnen van de voorgaande drie t.o.v. het gehechtentransport adequaat te scheiden;
- de verkeerslijnen voor alle gebruikersgroepen en in het bijzonder voor de D.V.&O. zo kort mogelijk te houden.

2.4. Parkeer- en stallingfaciliteiten

Parkeerbeheer en de veiligheid voor de Rechterlijke Organisatie maken het noodzakelijk dat de parkeer- en stallingfaciliteiten voor het personeel op een afgeschermd plaats, waaraan idealiter de directe (en gecontroleerde) gebouwtoegang is gelegen, worden gerealiseerd. Het parkeren voor bezoekers dient uit kosten- en milieuoverwegingen bij voorkeur niet op eigen terrein plaats te vinden. Wel is het aangewezen om **parkeerplaatsen voor gehandicapten** te realiseren en te oormerken.

Naast het woon-werkverkeer dient er rekening mee te worden gehouden dat ten behoeve van zakelijk verkeer aanvullende parkeervoorzieningen in de directe omgeving noodzakelijk zijn.

Daarbij spelen functionele randvoorwaarden van sommige categorieën bezoekers een rol, maar in

het bijzonder de genoemde regionale functie van de rechtbanken en gerechtshoven en de plicht om op gestelde tijd op zitting te verschijnen.

De omvang van de parkeervoorziening wordt enerzijds bepaald door vigerende regelgeving vanuit het openbaar bestuur en moet anderzijds blijken uit arrondissementale vervoersplannen.

Er moet ten minste rekening worden gehouden met een omvang in de orde van grootte van één parkeerplaats op vijf fte, tot één parkeerplaats op tien fte, afhankelijk van de ligging van het object. Uiteraard zijn gemeenten bevoegd om in geval van nieuwbouw nadere eisen neer te leggen. De parkeerterreinen dienen geheel of gedeeltelijk beheersbaar te zijn middels (b.v.) rising-step en/of key-card controle.

Op het parkeeroppervlak is voorts belijning aan te brengen en de gebruikersgroepen zijn waar mogelijk gescheiden. Indien het parkeren in of onder het gebouw plaatsvindt mag, in verband met beveiliging, in principe alleen eigen personeel van die plaatsen gebruik maken en is parkeren onder het zittingszalendeel ongewenst.

Met name gelet op de voorbeeldfunctie dient elk overheidsgebouw voor gehandicapten bereikbaar en toegankelijk te zijn. Vooral vanwege de bestuursrechtspraak dient bij rechtbanken rekening te worden gehouden met een hoger dan gemiddeld aantal bezoekers met een handicap. Zo dicht mogelijk bij de hoofdentree dient een nader te bepalen aantal plaatsen duidelijk zichtbaar te worden gereserveerd voor gehandicapten (zie bij voorbeeld het handboek voor toegankelijkheid (voorheen "Geboden Toegang") en het wenkenblad toegankelijkheid kantoorgebouwen).

In analogie aan de rijkskantoren (memo BZK aan ICFH d.d. 06-12-2016) dient 4% van de (niet publieke) parkeerplaatsen te zijn uitgerust met standaard (22 kw/AC) laadpalen voor elektrische vervoersmiddelen (max. twee laadpunten per paal, minimaal twee palen per pand). Deze voorziening kan tegen betaling worden aangeboden om ze buiten de sfeer van secundaire arbeidsvoorwaarden te brengen.

In stallingmogelijkheden voor (brom)fietsen ten behoeve van bezoekers moet worden voorzien in de directe nabijheid van de hoofdentree, terwijl voor eigen personeel op enige wijze in een afsluitbare fietsenstalling moet worden voorzien. De omvang daarvan is per project na onderzoek vast te stellen en dient gebaseerd te zijn op een lokaal vervoersplan.

2.4.1. Stallingvoorzieningen parketpolitie en de vervoersdienst D.V.&O.

In elk arrondissement is een onderdeel van de regiopolitie (voorheen de groep parketpolitie) met name belast met de begeleiding van gehechten binnen het gebouw, de bewaking van de orde. De parketpolitie en de D.V. & O. benutten diverse soorten dienstvoertuigen voor gehechtentransport. De omvang van het te stallen wagenpark wordt bepaald door de grootte van het arrondissement en de optimalisering van het aantal vervoersbewegingen zo als die door de vervoersdienst zelf wordt vast gesteld. Het aantal kan variëren in de orde van grootte van 5 tot 10 auto's. Van de

dienstvoertuigen wordt zeer frequent gebruik gemaakt en alle parkeerplaatsen zullen - tijdens kantooruren – dus niet permanent bezet zijn.

In verband met transporten en voorgeleidingen buiten de normale kantooruren (bv. in de weekenden) dienen die stallingvoorzieningen echter permanent bereikbaar en beschikbaar te zijn voor de vervoersdienst, maar ook voor b.v. R.C.'s in strafzaken.

Als stallingruimte is nodig een uitpandig gelegen, afsluitbare stallinggelegenheid van nader te bepalen grootte, die permanent te gebruiken is en direct aansluit op de sluisruimte van het gehechtencircuit. (Er moet rekening gehouden worden met een vrije doorrijhoogte van drie meter). Deze buitenruimte moet ook kunnen worden benut voor het laden en lossen van bussen die niet in de sluisruimte passen.

2.5. Laad- en losmogelijkheden

Hier gaat het zowel om goederentransport als om de aflevering van gehechten door de D.V.& O. en de parketpolitie. Bij het laatste dienen veiligheidsrisico's waar mogelijk uitgesloten te worden. De aflevering dient vanwege de privacy en veiligheid van de in hechtenis genomen personen, maar ook om ontluchting tegen te gaan, plaats te vinden in een (geheel) besloten ruimte. Zie ook deel II "Beveiliging".

Goederentransporten betreffen de aan- en separate afvoer voor het bedrijfsrestaurant, de archieven en de postverwerking. Voorts de aanvoer van papier, drukwerk en overig materieel en materiaal, alsook de afvoer van "huisvuil". Al deze transporten dienen snel, efficiënt en zonder storing voor de aflevering (of van de omgeving) uitgevoerd te kunnen worden. Het gaat veelal om massatransport via containers of pallets.

Om deze redenen moet bij het goederentransport in de eerste plaats rekening gehouden worden met het gebruik van vrachtauto's (ten minste categorie 3500 kg).

De volgende aspecten verdienen aandacht:

- gescheiden verkeerslijnen op het terrein en goede aansluitingen op de (hoofd-) toegangswegen;
- bestratingen dienen geschikt te zijn voor zware voertuigen;
- bij bochten, doorgangen en hellingen moet bij de maatvoering rekening gehouden worden met de eisen die gesteld worden aan de te verwachten transportmiddelen;
- in sommige situaties zal rekening gehouden worden met de plaatsing van perscontainers;
- hellingen moeten voor transportvoertuigen begaanbaar zijn en zonodig tegen opvriezen worden beschermd;
- er dient een afzonderlijke laad- en losmogelijkheid te zijn waarbij de toegang tot het pand zonodig is voorzien van een perron;
- toegang tot het pand en doorgangen in het object zijn gedimensioneerd op pallet- en containertransporten (zie ook hoofdstuk 3);
- de volgende ruimten dienen vanaf de laad- en losplaats snel en eenvoudig bereikbaar te zijn:
 - archief

- bedrijfsrestaurant (keuken/magazijn bij)
- magazijn en werkplaats algemene dienst
- drukwerkmagazijn/repro
- postkamer
- MER.

3. FUNCTIONELE RELATIES / INTERNE FLEXIBILITEIT

De functionaliteit van de huisvesting wordt bepaald door de mate waarin de vorm van de huisvesting bijdraagt aan het optimaal functioneren van een organisatie. In principe zou het zo moeten zijn dat het ontwerp van een gebouw ten minste voldoet aan de eisen die het organogram en het functionele relatieschema van de te huisvesten dienst aangeven. Aangezien, niet alleen in het bedrijfsleven maar ook bij de overheid, organisatiestructuren en huisvestingsbehoefte steeds veelvuldiger aan verandering onderhevig zijn, is de interne flexibiliteit in het gebruik van en de eenvoudige aanpasbaarheid van een gebouw van groot belang voor de (toekomstige) functionaliteit.

Zeker is dit het geval bij de Rechterlijke Organisatie, die mede onder invloed van de maatschappelijke ontwikkelingen bij voortduring aan wijzigingen onderhevig is.

Naast de in hoofdstuk 1 gememoreerde uitbreidingsmogelijkheden op termijn, betekent het tevens dat de huisvesting intern voldoende flexibel dient te zijn opdat de indeling van het gebouw op relatief eenvoudige wijze en tegen beperkte kosten kan worden aangepast aan de veranderende organisatiestructuren of medegebruik door derden. Krimp van met name het aantal werkplekken hoort daar ook bij.

In dit kader wordt hierna kort ingegaan op:

- 3.1. functionaliteit
- 3.2. interne flexibiliteit
- 3.3. intern verkeer

3.1. Functionaliteit

Met het oog op de doelmatigheid, de ordelijke gang van zaken en het ongestoord functioneren van de Rechterlijke Organisatie dient een gerechtsgebouw zo te worden ingedeeld dat organisatorische eenheden met bijbehorende ruimten worden gegroepeerd binnen een aaneengesloten gebied.

Hierbij dienen te worden onderscheiden de hoofdblokken A, B, C en D; waarbij natuurlijk niet iedere vestiging van de Rechterlijke Organisatie al deze blokken zal kennen:

blok A + C - gebied met een semi- openbaar karakter. In dit publieke deel van het gebouw is het zittingszalengebied gesitueerd (A), dat gesplitst kan worden in en deel waar zware toegangscontrole heerst voor alle typen

- zaken met een hoog veiligheidsrisico en een gebied zonder noemenswaardige controle. Daaraan gekoppeld een centrale ontvangstgebied (C) met een informatiebalie, een advocatenkamer, een perskamer wachtruimten, spreekkamers, catering etc. In dit ontvangstgebied zou ook ruimte voor de politie en andere toezichthouders kunnen worden gereserveerd om hun aanwezigheid voor het publiek zichtbaar te maken,
- blok B - gebied met een grotendeels extra beveiligd karakter opgenomen in, of aansluitend aan blok D. Hierin bevindt zich het werkgebied van de parketpolitie en het gehechtenencomplex. Verhoren van verdachten, maar ook van anonieme getuigen vinden in principe hier plaats. Evenals contact tussen gehechte – advocatuur, in spreekkamers waar fysieke scheiding aanwezig is.
- blok D - beveiligd werkgebied. Hierin zijn opgenomen de werkkamers van rechtsgeleerd en administratief personeel, het facilitair bedrijf alsook de algemene dienstruimten. Daarnaast zullen in de regel enkele bijzonder beveiligde ruimten voorkomen, zo als bij voorbeeld MER of een zwacri-unit of de werkkamers van de RC in strafzaken (zijn/haar deel van het verhoorgebied, zie deel II, blz 17). Delen van het werkgebied van de politie kunnen in blok D worden gedefinieerd. Bij gecombineerde huisvesting gerecht – parket verdient het aanbeveling de kantoorruimten te separeren, zodat erin twee blokken D ontstaan.

Wachtruimte minderjarige civielen

Voor niet-gehechte minderjarigen dient een gesloten, vandaalbestendige, “kindvriendelijke” verblijfsruimte in het gerechtsgebouw aanwezig te zijn in een compartiment op de grens tussen de blokken B en C, zo mogelijk in de nabijheid van RC-gebied of werkkamers van de parketpolitie. Dit op basis van de Wet op de jeugdzorg. Deze minderjarigen zijn op grond van een civielrechtelijke maatregel gesloten geplaatst in een justitiële jeugdinrichting of in een accommodatie voor gesloten jeugdzorg. Toezicht op hen is noodzakelijk. Dit toezicht **kan** uitgevoerd worden door de parketpolitie.

Het vervoer van deze minderjarigen wordt door de jeugdinrichtingen geregeld omdat zij de mate van beperkingen voor de minderjarige overzien, en wordt bij minderjarigen met veel opgelegde beperking door DV&O uitgevoerd, in principe buiten de reguliere gehechtentransporten om. Het is echter niet wenselijk dat deze kinderen via het gehechtencircuit het gerechtsgebouw binnenkomen of in afwachting van de zitting of het moment dat zij gehoord worden in het gehechtengebied moeten verblijven. Er zijn bij voorkeur twee ruimten zodat de mogelijkheid bestaat gescheiden te huisvesten.

Wachtruimten slachtoffers

Wachtruimten voor slachtoffers en / of bedreigde getuigen zijn bij voorkeur gesitueerd in een verkeersluw gedeelte van het observatiegebied (A/C), van waaruit het mogelijk moet zijn om (onder begeleiding van bewakingspersoneel) het gebouw via een alternatieve route te betreden (en te verlaten).

Van belang is dat op en binnen (slechts) de gebieden C en D qua meterbeslag een budgetbenadering van toepassing is. Zo kan hieraan een nadere invulling worden gegeven die aansluit op de behoeften van lokale organisaties. Mutaties in aard en omvang van de overige gebieden liggen alleen al vanwege de kostenconsequenties minder in de rede. In de definitiefase van een project (bij het formuleren van de ambities, het formuleren van en concreet programma van eisen) is het van belang om na een zorgvuldige oriëntatie uitspraken te doen over organisatiegericht huisvesten / kantoorconcepten. Zie hiervoor ook de rapportage “Flexibiliteit Huisvesting Rechtspraak” (Rechtspraak Intro landelijk, pagina Huisvesting), de “Werkplekwijzer, ingrediënten voor een efficiënte werkomgeving” (RVB & Center for People and Buildings; Delft, sept. 2006) en recente informatie over de zogenaamde Rijkswerkplek. Zie ook het adviesrapport “Vooronderzoek organisatiegericht huisvesten Rechtspraak 2010 op INTRO-landelijk (pagina Huisvesting of ONS Nieuwe Werken).

3.2. Interne flexibiliteit

De interne flexibiliteit geldt voor het gehele gebouw en in hoge mate voor de bouwdelen met reguliere kantoren. Door de locatie, eisen en uitvoering van zeer specifieke functies zoals het R.C.- en gehechtengebied zijn die in hoge mate gefixeerd. Maar ook voor deze functies kan er behoefte gaan ontstaan aan uitbreiding. Er moeten mogelijkheden bestaan daar vorm aan te geven.

Voor de organisatie moet het op relatief eenvoudige wijze mogelijk zijn:

- binnen een hoofdblok de huisvesting van functies onderling uit te wisselen;
- naar gelang de gewijzigde behoefte van de onder te brengen functie, de oppervlakte van de ruimte of van een gebied te veranderen.

De interne flexibiliteit stelt eisen aan de volgende bouwkundige voorzieningen:

- gebouwconstructie
- oorspronkelijke ruimteverdeling (keuze stramienmaten en standaardisatie van oppervlakte van m.n. kantoorvertrekken), c.q. kantoorconcept.
- daglichttoetreding
- inbouwsystemen
- afwerkingen (vloer etc.)
- aansluitingen (geluidsisolatie).

Daarnaast bestaat er een relatie met de volgende technische voorzieningen:

- verlichting
- verwarming/luchtbehandeling
- (data-)bekabeling en aansluitpunten
- beveiligingsinstallaties.
- situering facilitaire voorzieningen zo als pantry's en printerruimten.

Eén en ander betekent dat:

- bouwkundige en technische voorzieningen zodanig te realiseren zijn dat herindelingen met name in het niet-specifieke (kantoor) deel zijn uit te voeren;
- de genoemde technische voorzieningen zoveel mogelijk per stramien bruikbaar en regelbaar zijn;
- dragende binnenwanden ongewenst zijn. De voorkeur heeft een zo open mogelijke draagstructuur met binnenwanden waarbij plafond- en vloerafwerkingen zo weinig mogelijk worden onderbroken;
- het gebouw optimale stramienmaten moet kennen voor activiteitgericht huisvesten en er met nadruk gestreefd moet worden naar standaardisatie van oppervlakten en voorzieningen per activiteit;
- inbouwsystemen en afwerkingen qua maatvoering, materiaalkeuze en verplaatsbaarheid eenvoudig te wijzigen zijn;
- ruimten met min of meer specifieke functies zo zijn te situeren en vorm te geven dat géén beperking optreedt bij de algemene interne flexibiliteit.

3.3. Intern verkeer

Om de stroom van bezoekers te kunnen beheersen, werd er in vorige versies van de F.E.G. van uitgegaan dat in principe wordt volstaan met één hoofdingang, die toegang geeft tot de centrale hal. Gebaseerd op risicoanalyse kan het nodig zijn bezoekers / justitiabelen bij het betreden van het gebouw te controleren op bezit van wapens e.d. Anno 2011 is in alle gerechtsgebouwen gekozen voor controle met een scanpoort en bagagescan. Bij toepassing van deze middelen moeten zij die wachten op controle dat overdekt en bij voorkeur binnen kunnen doen. Dat geldt ook voor de hierna benoemde afzonderlijke toegang tot de publieke tribune in de grote zittingzaal. De nu toegepaste middelen dragen niet bij aan de toegankelijkheid van gerechtsgebouwen. Er wordt naar gestreefd om, gebaseerd op genuanceerde dreigingsanalyses, controle meer op maat te laten plaatsvinden. Dat kan ook via organisatorische maatregelen (bepaalde groepen bezoekers uitsluiten van controle, aard van een zitting een prominentere rol in de afweging). Dit kan van invloed zijn op de indeling van een gerechtsgebouw en het verdient daarom aanbeveling flexibiliteit in te bouwen. Voorbeeld: te overwegen is de centrale hal en de daaraan liggende zalen fysiek te splitsen in een deel dat vrijwel zonder beperkingen betreden kan worden én een deel waartoe alleen toegang verkregen kan worden na het passeren van een scanstraat en / of andere vormen van toegangscontrole.

In het kader van de beveiliging is ten behoeve van publieke belangstelling bij de zittingen een afzonderlijke buitentoegang tot ten minste één van de publieke tribunes noodzakelijk (zie deel II). Voorts is een afzonderlijke dienstingang noodzakelijk, bestemd voor het aan- en afvoeren van b.v. goederen, archiefbestanden, drukwerk, poststukken en in incidentele gevallen van personen die i.v.m. privacy niet via de hoofdingang toegelaten kunnen worden.

Een combinatie van dienstingangen voor personeel en goederen is vanuit beheersmatige overwegingen in theorie wenselijk, maar kan zorgelijk zijn vanuit beveiligingsperspectief. De ervaring heeft inmiddels geleerd dat de handhaving van een goede toegangscontrole problematisch is bij deze koppeling. De aard, grootte en situering van het pand en de indeling van de begane grond zijn bepalende factoren en maken het nodig om per situatie een geëigende oplossing te kiezen. Bij een combinatie moeten de ruimten voor en achter de ingang dan zo ingericht worden dat onderlinge hinder tot een absoluut minimum beperkt wordt. De verkeerslijnen binnen dienen vervolgens zo snel mogelijk fysiek gescheiden te worden. In ieder geval mag de verkeersstroom gehechten niet samenvallen met een andere stroom. Bij een gecombineerde huisvesting OM – ZM, waar het parket dus een eigen werkgebied heeft, dient het O.M.-bouwdeel bij voorkeur een eigen, herkenbare entree te hebben (in of kort achter de gevel). Er moet wel intern verkeer tussen de beveiligde werkgebieden van OM en ZM mogelijk zijn, b.v. voor de bereikbaarheid van zittingzalen en het delen van voorzieningen in het licht van synergie.

De looplijnen van personeel en bezoekers naar de onderscheiden gebieden dienen zoveel mogelijk te worden bekort en overzichtelijk te zijn. Voor bezoekers zal de looplijn zich voornamelijk beperken tot het zittingszalengebied en het centrale ontvangstgebied (met portier, infobalie, betaaloketten en bodeloges). Het is nodig om bij een traditioneel bouwproces al in Voorlopig Ontwerp- fasen de transport- en looplijnen in onderzoek te nemen en ze bij een PPS-project in de output spec's te benoemen.

Door de zgn. "blokvorming" wordt bereikt dat een minimum aan verstoring tussen verschillende groepen gebruikers optreedt. Voorts biedt het uit oogpunt van beveiliging goede mogelijkheden voor het aanbrengen van noodzakelijke beveiligingsvoorzieningen.

Voor een meer gedetailleerde omschrijving van de beveiligingseisen wordt verwezen naar deel II.

Bij de indeling van het gebouw dient er rekening mee worden gehouden dat:

- in het zittingszalengebied kruisende looplijnen voor rechtsgeleerd personeel versus verdachten / partijen en bezoekers vermeden worden;
- structureel transport van goederen/technische materialen e.d. vermeden wordt in het zittingszalengebied /centraal ontvangstgebied en bij werkkamers van rechtsgeleerd en administratief personeel. Het spreekt voor zich dat genoemd transport in het gehectengebied uit oogpunt van beveiliging onaanvaardbaar is;
- door heldere en overzichtelijke indeling de noodzaak tot bewegwijzering (verwijzing) tot een minimum beperkt kan blijven;
- goederenlift(en) in elk bouwdeel zodanig wordt (worden) aangebracht dat verstoring bij andere gebruikersgroepen wordt voorkomen.
- Het streven naar toegankelijke rechtspraak is een belangrijk uitgangspunt in de visie en agenda van de Rechtspraak. De term 'toegankelijkheid' beslaat een breed spectrum: van de manier waarom we spreken en schrijven, het (wel of niet) inzetten van digitale- en audiovisuele middelen tot de fysieke toegang van onze gerechtsgebouwen voor alle bezoekers en

procesdeelnemers. Naast de eigen ambitie van de Rechtspraak op het terrein van toegankelijkheid, die overigens hand in hand gaat met het ons streven naar een inclusieve organisatie, heeft de Rechtspraak ook wettelijke verplichtingen die voortvloeien uit het VN-Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap, art. 9 (ratificatie 2016) en de Wet Gelijke behandeling. Het uitgangspunt van integrale toegankelijkheid is dat onze leefomgeving bereikbaar, betreedbaar en bruikbaar moet zijn voor iedereen en dit op een onafhankelijke (dus zonder hulp) en gelijkwaardige wijze. De regelgeving over toegankelijkheid in het Bouwbesluit biedt geen garantie dat een gebouw of openbare ruimte ook daadwerkelijk op een onafhankelijke en gelijkwaardige manier te gebruiken zijn door mensen met een beperking. Daarom zijn er in Nederland keurmerken ontwikkeld voor verschillende niveaus van toegankelijkheid waaraan gebouwen getoetst kunnen worden. De RVB hanteert voor (ver)nieuwbouw de zogenaamde Integrale Toegankelijkheid standaard (ITs) de gerechtsgebouwen die voor 2016 gebouwd zijn voldoen hier echter niet aan.

Streef vanuit de verantwoordelijkheid voor een toegankelijke rechtspraak naar een zo hoog mogelijk niveau van het toegankelijkheidskeurmerk, in ieder geval voor het niveau brons van het Nederlands Keurmerk voor Toegankelijkheid. Mocht een keurmerk echt niet haalbaar blijken door bouwtechnische beperkingen (bijv. in een monumentaal pand) en er ook geen organisatorische alternatieven zijn, dan kan er teruggevallen worden op de zogenaamde “comply or explain” uitwijkmogelijkheid.

Met betrekking tot het verticale transport is het van belang dat onderscheid gemaakt wordt tussen verschillende soorten liften in samenhang met de diverse categorieën gebruikers.

Zo dient, in verband met de beveiliging van het personeel, het onbevoegd binnentreden in het "besloten werkgebied" te worden voorkomen. Gescheiden liften voor publiek en justitiabelen, voorzieningen tegen “meelopen”, etc. enerzijds en liften voor personeel anderzijds genieten in dit verband daarom de voorkeur. Mocht dit niet mogelijk zijn dan dient de toegangscontrole bij de liften, zodanig te zijn dat de genoemde doelstelling toch gerealiseerd kan worden. Te denken is aan sleutelbediening, codesloten bij de lifthalen of dergelijke. Zie ook deel II "Beveiliging". Te allen tijde zijn er echter separate gehechtenliften en goederenliften noodzakelijk. De technische eisen zijn voor alle liften hetzelfde (onafhankelijk van de gebruikersgroep). De specifieke "inrichting" van de liften verschilt per gebruikersgroep.

Personenliften

Met betrekking tot het reguliere verticale personentransport worden de volgende eisen gesteld.

- De capaciteit van de personenliften moet afgestemd zijn op de drukste uren van de dag. De hefsnelheid moet worden gerelateerd aan het welbevinden van de reiziger en kostenoverwegingen spelen hierbij ook een rol.
- Het niveau van de kooiafwerking dient in overeenstemming met het algemene afwerkingniveau van het gebouw te zijn.

- De liften moeten voorzien zijn van de mogelijkheid tot storingsmelding, waarbij er rekening mee moet worden gehouden dat buiten reguliere kantooruren gebruik gemaakt wordt van het object;
- Alle verdiepingen in het gebouw moeten bereikbaar zijn met minstens één lift geschikt voor brancard-vervoer.
- Liften die toegankelijk zijn voor publiek moeten in ieder geval voorzien worden van vandalismebestendig materiaal, waarbij een deel van de wanden uit spiegeland materiaal bestaat.

Gehechtenliften

Het verticale transport van gehechten in rechtbanken van en naar de zittingzalen (en zo nodig van en naar het werkgebied van de rechter commissaris) gebeurt uit veiligheidsoverwegingen bij voorkeur met aparte, speciaal voor dit doel ingerichte liften. De volgende eisen zijn van belang:

- Het aantal liften tot het strikt noodzakelijke beperken en zodanig situeren en inrichten dat een solide afsluiting en een effectieve bewaking mogelijk is.
- De grote strafzittingszaal moet altijd via een gehechtenlift bereikbaar zijn indien het gehechtengebied zich op een andere verdieping bevindt.
- Indien het verticale gehechtentransport over meerderen bouwlagen gaat, zijn altijd gehechtenliften vereist.
- Indien het verticale transport één bouwlaag betreft dan gaat de voorkeur alsnog uit naar een lift (uit beveiligingsoverwegingen). Een grondige kosten/risicoanalyse zou uit moeten maken in hoeverre er voor slechts een trap gekozen zou moeten worden.
- in verband met mogelijke liftstoringen moet er altijd een route zijn waarbij gebruik gemaakt kan worden van trappen, zodat de rechtsgang hier geen hinder van ondervindt. De gehechte(n) mogen zich hierbij in geen geval door het centrale ontvangstgebied verplaatsen.
- Voor de technische uitvoering van deze liften wordt verwezen naar deel II.

Goederenliften

Alle verdiepingen van een gerechtsgebouw (of grotere nevenvestigingen voor de gerechten of het O.M.) moeten bereikbaar zijn met minimaal één goederenlift. Bij gebouwencomplexen kunnen zo meerdere goederenliften vereist zijn; bij kleinere nevenvestigingen soms geen. Bij het bepalen van het benodigde draagvermogen moet rekening gehouden worden met transport van kluizen, computers, pallets papier e.d. Voornoemd transport vereist daarnaast een minimale breedte van 110 cm en een diepte van 180 cm alsook een uitvoering die de kans op beschadigingen beperkt. Een goederenlift dient alleen door geautoriseerd personeel te kunnen worden gebruikt.

Een combinatie van goederen- en personenlift is slechts dan toegestaan indien:

- er meerdere liften in het bouwdeel aanwezig zijn;
- indien voor goede situering en routing zorg gedragen kan worden;
- met een berekening van de capaciteit aangetoond kan worden dat combinatie verantwoord is.

BRANDVEILIGHEID

Brandveiligheid wordt bij de bouwaanvraag / omgevingsvergunning voor nieuw- of verbouw door de gemeente getoetst; hier ligt een taak voor de verhuurder Rijks Vastgoed Bedrijf (RVB).

In gebruiksfases zijn er opnieuw toetsmomenten. De gebruikers van panden waarvan gebruik gemaakt wordt door 50 of meer personen aan personeel en bezoek (en niet de huurbaas RVB. of eventuele ontwikkelaar) moet voor de ingebruikname voldoen aan het op 01-11-2008 in werking getreden Gebruiksbesluit en zo, waar nodig, beschikken over een gemeentelijke gebruiksvergunning voor dat pand (en deze ook zelf aanvragen). Een vergunning dient in het pand fysiek aanwezig te zijn. Dit geldt voor in gebruik te nemen objecten, maar ook voor de bestaande voorraad is soms een actuele vergunning nodig (de vergunningen hebben een beperkte “houdbaarheid”). Er is overigens ook meldplicht voor gebouwen met een kantoorfunctie in het kader van de Wet Milieubeheer. Aan een eventueel benodigde aanvraag van de gebruiksvergunning zijn legeskosten verbonden die ten laste komen van de gebruiker. Zie ook het handboek financiële bedrijfsvoering Rechtspraak (INTRO). Het verdient aanbeveling om tijdig met het RVB afspraken te maken over het aanleveren van gebouwelijke informatie die nodig is bij de aanvraag. Digitale tekeningen in Autocad worden aanbevolen, omdat Autocad in de praktijk een standaard vormt (afspraken maken over Autocadformat of -versie).

Het voornaamste aspect in de toetsing voorafgaand aan de verlening, is de brandveiligheid. Een gemeente kan voorwaarden stellen, ook technische, aan het verlenen van de vergunning. Helaas verschillen die per gemeente, ook al is er de afgelopen jaren in de bouwregelgeving het nodige vastgelegd. Tijdig en goed overleg met de lokale brandweerinstanties over het zogenaamde aanvalsplan, de omgang met eventueel aanwezige gehechten en de beschikbaarheid van een getrainde BHV-organisatie zal het verkrijgen van de vergunning vereenvoudigen. Bij verzamelpanden met meerdere bewoners dient tussen die bewoners afgestemd te worden wie de vergunning voor het object aanvraagt.

Maatregelen ten behoeve van brandveiligheid dienen een mix te vormen van bouwkundige voorzieningen, organisatorische maatregelen en techniek. Bij voorbeeld brandmeld- en ontruimingsinstallaties dienen daarop te worden afgestemd en zijn dus niet als vanzelf volautomatisch in ieder deel van het gebouw aanwezig. “Bijzondere” locaties (bij voorbeeld met belending spoortracé) kunnen aanleiding geven tot specifieke eisen.

De reguliere kantoorruimten dienen te voldoen aan het Bouwbesluit en andere relevante wet- en regelgeving. Voor wat betreft de ICT geldt daarnaast het volgende:

De omhullende schil van de computerruimte (MER) moet, conform de Basisvoorziening Informatiebeveiliging, minimaal 60 minuten brandwerend zijn.

Veiligheidsmaatregelen moeten getroffen worden voor vitale computergegevens (gegevens waarvan dupliceren kostbaar of onmogelijk is). Kopieën van belangrijke gegevens mogen niet in de MER worden bewaard, maar dienen in een separate brandvrije tapeopslagruimte, mogelijk een zogenaamde data-safe, te worden ondergebracht. Andere maatregelen, als bijvoorbeeld Escrow voorzieningen, moeten in het kader van het Informatie Beveiligingsplan worden getroffen. In de

computer- en centrale printerruimte en dienen voorzieningen voor branddetectie aanwezig te zijn. Wanneer aangrenzende ruimten een verhoogd brandrisico of vuurbelasting hebben, dan moeten die ook van adequate branddetectie worden voorzien. De doormelding van alarmen dient ook naar de systeembeheerder en de centrale meldkamer plaats te vinden

Droge brandblusmiddelen moeten volgens de geldende voorschriften zijn aangebracht.

Standaardbekabeling voor data, telecommunicatie en zwakstroom installaties dient te bestaan uit “low-smoke” bekabeling.

Naast de reguliere eisen voor kantoorgebouwen en hun omgeving, kenmerkt het gerechtsgebouw zich door de aanwezigheid van een aantal functies waarvoor op het gebied van brandveiligheid zwaardere eisen gelden: de gehechtencircuits en de zalencomplexen.

Voor deze laatste twee functies gelden afzonderlijke, aanvullende eisen, terwijl ook de afstemming van de (drie) pakketten met eisen aandacht behoeft.

Het gebied met zittingzalen en enquêtekamers voor het openbare gedeelte van de rechtspraak kenmerkt zich doordat zich hier grote groepen personen kunnen bevinden. Indien aan de functionele eisen voor zittingaccommodaties (zoals b.v. aantal toegangen tot die ruimten) die in deel III worden omschreven, wordt voldaan, is al een zeker deel van de eisen ingevuld.

Gehechtencircuits onderscheiden zich door de beperkte bewegingsvrijheid van hun "bewoners". Tevens drukt de beveiliging een duidelijke stempel op de - technische - uitvoering van de brandveiligheidsvoorzieningen. Overnachten van gehechten is overigens geen uitgangspunt: de strengere eisen voor verblijfszellen zijn dan ook niet van toepassing.

Onderdelen van het gehechtencircuit mogen niet als brand- en rookvrije vluchtroute binnen het complex dienen. Er komen daarom ook geen nooduitgangen voor algemeen gebruik voor; een automatische brandmeldinstallatie is vereist in die gehechtencircuits waar geen volledige en permanente visuele bewaking gegarandeerd is op die momenten dat er gehechten aanwezig zijn. De brandmeldinstallatie kent tijdens bedrijfsuren een doormelding naar centrale regelkamer en het tableau van de wacht in het gehechtengebied (dit omdat deze moet kunnen anticiperen op iedere melding, waar dan ook in het object, nu een eventueel benodigde ontruiming nogal voorbereiding vergt). Buiten diensturen dient doormelding naar een externe centrale meldkamer te geschieden. Verplaatsing van gehechten uit het gehechtencircuit moet mogelijk zijn naar een ander brand- en rookcompartiment dat beschermd is tegen ontvluchting, bij voorbeeld de sluis voor de celwagens. Elektrisch bediend sluitwerk in het gehechtenengebied kent een afzonderlijke bedienbare centrale ontgrendeling (Zie deel II) en zal dus niet zondermeer automatisch open gaan bij spanningsuitval. De Leidraad Brandveiligheid Cellen en Cellengebouwen d.d. 01-12-2007 relateert gebruik aan een juiste interpretatie van eisen.

De Cie. van Toezicht en ook de Tabakswet (2004) verbieden het roken in ophoudruimten (en cellen), maar het blijkt in de praktijk niet altijd vermijdbaar te zijn dat gehechten beschikken over vuur / brandende sigaretten. In de ophoudruimten zelf dienen daarom materialen van vloeren, wanden, plafonds en inrichting daarom een rookgetal kleiner dan 5 te bezitten én onbrandbaar te zijn; bewegwijzering en andere aanduidingen in het gehechtengebied, zoals voorheen omschreven

in de NEN 3011, zijn functioneel niet noodzakelijk en om psychologische redenen minder gewenst.

5. SPECIFIEKE VOORZIENINGEN, overzicht VOORSCHRIFTEN EN EISEN

5.1. Communicatie

In een gerechtsgebouw dienen een aantal afzonderlijk van elkaar functionerende installaties te worden aangebracht. Onderscheid wordt hierbij gemaakt tussen de zittingzalen, oproep getuigen (e.d.), het bedrijfsrestaurant en vergaderzalen. Gerechtsgebouwen worden niet per definitie voorzien van installaties voor C 2000 en als al, dan alleen in de specifieke bouwdelen.

Geluidsinstallatie voor zittingzalen

In grotere zittingzalen is een geluidsinstallatie gewenst opdat rechters, publiek, justitiabelen en eventueel het O.M. tolken en advocatuur, etc. de zittingen kunnen volgen en er geen misverstanden ontstaan. In enquêtekamers wordt deze apparatuur niet toegepast. De installatie moet de mogelijkheid kennen om er opnameapparatuur op aan te sluiten en in enkele zalen moet een voorziening voor slechthorenden aanwezig zijn. Uiteraard mogen de voorzieningen in die zalen elkaar niet beïnvloeden (b.v. infraroodconnection voor headsets) en dienen te voldoen aan de eisen behorend bij het vignet van de Nederlandse Vereniging Van Slechthorenden. In zalen waar telehoren wordt toegepast, moet de geluidsinstallatie zijn voorzien van echo-cancelling apparatuur.

Installatie voor oproep getuigen, partijen en/of advocaten

De aanstaande start van een openbare zitting wordt expliciet publiek kenbaar gemaakt om alle betrokkenen en belangstellenden in de gelegenheid te stellen deze bij te wonen.

Op een beperkt aantal plaatsen dient daarom een oproepinstallatie en / of een visuele voorziening te worden aangebracht (e.e.a. afhankelijk van de situering van de zittingzalen ten opzichte van de overige ruimten):

- wachtruimten
- advocatenkamer
- gemachtigde kamer / tolkenverblijf
- slachtofferruimte
- perskamer.

Bediening en het inbrengen van boodschappen zal in de regel plaatsvinden vanuit een centrale bodeloge.

Geluidsinstallatie in het kantoreng gebied

Minimaal één vergaderzaal (de grote vergaderzaal) dient te worden voorzien van een geluidsinstallatie. Deze installatie dient voor wat betreft ontwerp en uitvoering geschikt te zijn als conferentiesysteem. In het bedrijfsrestaurant dient de infrastructuur voor audiovisuele

voorzieningen te zijn die het houden van lezingen en toespraken ondersteunt. Ook afzonderlijke huisvesting voor het O.M. dient deze voorziening te kennen.

Video-installatie

Ten behoeve van het opnemen (en weergeven) van bijzondere zittingen of voor die gevallen dat er meer vraag naar publieksplaatsen in de zittingzaal bestaat dan er aanbod is, dienen voorzieningen te worden getroffen, door plaatsing van camera's voor o.a. court TV en opname van beeld en geluid. Ten minste de grote zittingzaal dient zo verbonden te kunnen worden met een andere zaal en de perskamer. Er dient een centrale regieruimte te zijn om opgenomen beeld en geluid te kunnen verwerken voor educatieve doeleinden of voor verspreiding aan de media . Er moet rekening worden gehouden met verslaglegging door televisiestations vanaf vaste opstellingen conform de persrichtlijn voor de Rechtspraak d.d. 01-03-2013. De technische randvoorwaarden (apparatuur) is beschreven in de TSRO Mei 2016 maar is onderhevig aan technologische vooruitgang. Er moeten in ieder geval voorzieningen zijn om de bekabeling die derden gebruiken op een manier het pand binnen te brengen c.q. aan te sluiten die de veiligheidssituatie niet in gevaar brengt.

Tijdweergave

Voor het publiek weergeven van de tijd moeten uurwerken worden toegepast; de uurwerken mogen geen geluid produceren of visuele overlast veroorzaken. Klokken dienen te worden aangebracht in onderstaande ruimten: zittingzalen, op strategische punten in hallen en gangen (wachtgebieden), kantine, hoofdentree, enquêtekamers, vergaderzalen, bibliotheek, boderuimten, centrale meldkamer en groepsverblijf parketpolitie.

Beletinstallatie

Een aantal ruimten dient te worden voorzien van een beletinstallatie om ongestoord gebruik van die ruimte te bevorderen.

Bedieningsschakelaars met indicatielamp moeten in de regel worden gemonteerd naast de toegangsdeur in de betreffende ruimte, maar in de zittingzalen zijn ze vanaf de podiumtafel te schakelen om verstoring van de orde te vermijden. Naast of boven de toegangsdeur aan de gangzijde dient een beletlamp te worden aangebracht. Minimaal de volgende ruimten dienen van zo'n beletinstallatie te worden voorzien: de vergaderruimten waar president en hoofd advocaat-generaal, hoofdofficier, Directeuren Bedrijfsvoering gebruik van maken alsook een aantal ruimten die in deel III "specifieke eisen" met name zijn genoemd.

Deurbelinstallatie

Ter plaatse van de hoofdingang van ieder gerechtsgebouw, in de directe nabijheid van de

‘naamplaat’, dient een buitendeurdrucker te zijn aangebracht. Bij rechtbanken geldt dat naast het weergeven van een akoestisch signaal op het paneel in de centrale meldkamer en bij de portier. Bij onbemand zijn van die centrale meldkamer of portiersloge, tevens een verbinding met de personenzoekinstallatie (ambulante beveiligingsbeambte) aanwezig moet zijn en doormelding naar de parketpolitie.

Radio- en TV-aansluiting

Aansluitpunten op de CAI-kabel dienen ten minste te worden aangebracht in de werkvertrekken van president, hoofdadvocaat-generaal, hoofdofficier van justitie, de kantine, één grote vergaderzaal, alsook de centrale meldkamer. Een meer flexibele distributie via het datanetwerk is te overwegen: gebruik maken van het IP-netwerk, zonder toevoeging van (coax-) kabels.

Telefonie

Het vertrekpunt voor dit moment is VOIP bij zowel de Rechtspraak als de O.M. –diensten. IVO zal per locatie de term Unified Communications invullen. Belangrijk is dat de dekking voor mobiele telefonie binnen de gerechtsgebouwen is verzorgd.

5.2. Noodstroomvoorziening

De volgende installaties dienen via een centrale voorziening een noodstroomvoeding te krijgen bij Uitval van netspanning (bij overschakeling dient binnen 10 seconden 70 % van het continue vermogen en binnen 15 seconden het gehele vermogen te worden overgenomen):

- centrale bedientafels en meldtafels (zie ook deel II);
- lichtinstallatie en wandcontactdozen (230 V) in alle strafzalen, gehechtencircuit inclusief de gehechtenlift en centrale meldkamer (zie “functionele eisen per ruimte” deel III);
- de nood- en transparantverlichting;
- eventuele brandweerlift(en);
- het technisch beheersysteem (zie ook deel II);
- de brandmeldinstallatie (zie ook deel II);
- de beveiliginstallatie (zie ook deel II);
- installaties in / ten behoeve van de crisesruimten.

Voor gebouwen waarin strafzaken worden behandeld, geldt een overnametijd van ten minste acht uur, niet alleen voor de installaties in de strafzalen, het gehechtencircuit en de meldkamer, maar ook voor de installaties in en in de omgeving van dit specifieke gebied, die dienen ter beveiliging van personeel en bezoekers zoals noodverlichting, brandmelding, en dergelijke in. Voor installaties in gebouwen zonder strafzalen geldt een autonomietijd van ten minste twee uur (e.e.a. zoals aangegeven in de delen II en III).

Voor voorzieningen m.b.t. kantoorautomatisering wordt verwezen naar hoofdstuk 7. Noodstroom voor MER en SER ruimten is gescheiden van de overige noodstroom. Werkplekaansluitingen voor PC's e.d. in kantoren worden niet aangesloten op noodstroom.

Wettelijke eisen en eisen voortkomend uit de continuering van de bedrijfsvoering leiden tot een totaal benodigd vermogen aan noodstroom. Dit vermogen gecombineerd met vereiste autonomietijden, moet bij technische uitwerking leiden tot de meest optimale keuze van type noodstroomvoorziening voor het betreffende gebouw. Schaalgrootte en de organisatie zijn daarbij de belangrijkste elementen.

Voor gebouwen met een publieke functie (aanwezigheid van zittingzalen) en grote complexen zal de centrale noodstroomvoorziening meestal bestaan uit een roterend aggregaat.

Voor gebouwen van enkele duizenden m² met slechts administratieve functies kan in de regel worden volstaan met één of meerdere stationaire unit(s).

Wandcontactdozen (230V)

In kantoor- en overeenkomstige ruimten zo als balies dient - uitgaande van een stramienmaat van 1,80 m - minimaal drie wandcontactdozen per module te worden aangebracht, maar er dient altijd een directe relatie te zijn met de werkplek(ken) (en de hier aan te sluiten apparatuur). Zo is integratie wenselijk met de overige werkplekgebonden voorzieningen (denk hierbij aan telefoonaansluitpunt, intercomaansluitpunt, overval-alarmvoorziening enz.)

In technische ruimten (en dus ook in E-schachten en dataverdeelkasten) dienen tweevoudige wandcontactdozen te worden aangebracht in de directe nabijheid van toestellen en apparaten.

5.3. Keukeninstallatie

Bij de grotere huisvestingen voor de Rechterlijke Organisatie (zoals bij voorbeeld rechtbanken) wordt voorzien in een eigentijdse restauratieve verzorging door cateringbedrijven. Het dagelijkse beheer van deze faciliteit ligt in handen van het lokale management en de betreffende cateraar. De omvang van de keukeninstallaties is afhankelijk van de lokale gebruiksbehoefte en eisen van de cateraar. Per locatie / project dient dan ook exact bepaald te worden welk voorzieningenniveau gewenst is. De inrichting en indeling van de ruimte als ook de personeelsverblijven en bijbehorende sanitaire voorzieningen moeten uiteraard voldoen aan de geldende voorschriften rond ondermeer ARBO, hygiëne en legionellabestrijding.

5.4. Postbewerking

De poststromen en de bewerking; vormen een indicatie voor de te gebruiken apparatuur en de benodigde opstelling daarvan. Bij geïntegreerde huisvestingen is sprake van 'middenmarkt' (100-500 stukken per dag) of 'bovenmarkt' (> 500 stukken per dag).

In de grotere (geïntegreerde) huisvestingen voor de gerechtelijke diensten wordt in de regel gebruik gemaakt van poststraten met allerlei elektrische apparatuur om te openen, vouwen, vullen, frankeren, etc.

Binnen het in het ruimtelijk p.v.e. gegeven oppervlak dient een afzonderlijke ruimte van 10 tot 20m² te worden gerealiseerd die wordt gebruikt voor de stalling van rollend materieel en het (tijdelijk) bergen van ontvangen c.q. te verzenden poststukken. Deze gescheiden ruimte is vanuit de postkamer eenvoudig te bereiken via voldoende brede door- en toegangen. Vanwege het rollend materieel is de vloerafwerking in de separate ruimte 'hard' en zijn er maatregelen getroffen tegen het beschadigen van deuren, kozijnen etc. Toepassing van schuifdeuren verdient voorkeur. De postkamer zelf dient in principe te voldoen aan de ARBO-eisen m.b.t. werkplekken. Om geluidsoverlast in de ruimte (en de aanliggende ruimten) te beperken dienen geëigende maatregelen voor wanden, vloeren en plafonds te worden uitgevoerd. De indeling van de ruimte wordt bepaald door de activiteiten die worden gesteund met speciaal meubilair waaronder sorteervakken (waarvoor een vrije wand beschikbaar moet zijn).

5.5. Crisisruimte Managementteam ZM / OM

In tijden van spanning in het gerechtsgebouw kan, conform het lokaal beveiligingsplan, de crisisorganisatie in werking treden. Het leidinggevende team bestaat doorgaans uit (een vertegenwoordiging van) de functionele autoriteiten en wordt in de beveiligingsplannen veelal aangeduid met het Crisis Managementteam (CMt).

Dit CMt dient in directe verbinding te kunnen staan met de leidinggevendenden van de betreffende interne operationele teams, centrale meldkamer, portier, parketpolitie, BHV-organisatie en externe autoriteiten, regiopolitie, korpsbeheerder etc.

Ten behoeve van dit team dient er een overlegruimte aangewezen te worden die de functie van crisisruimte op dat moment direct kan vervullen. Het is mogelijk een vergaderruimte aan te wijzen om in tijden van spanning de functie van *crisisruimte voor het CMt RO* te vervullen. De ruimte dient bij voorkeur in het besloten werkgebied te liggen en in ieder geval niet in het publieke deel. De crisisruimte moet bij voorkeur niet vanaf de openbare weg zichtbaar zijn. Ten behoeve van de communicatie en informatie dienen in de ruimte telefoon, ict en cai aansluitingen aanwezig te zijn. Zonodig kan de eis gesteld worden dat de crisisruimte een separate externe telefoonlijn aanwezig is en dat de ruimte op het noodstroomaggregaat aangesloten wordt.

5.6. Akoestische eisen

In algemene zin is de beperking van geluidsoverlast van belang om verstoring van concentratie en communicatie te voorkomen. Het specifieke karakter van het gerechtelijk bedrijf maakt het noodzakelijk op bepaalde plaatsen in de publieks- en kantoorruimten eisen te stellen die hoger zijn dan de eisen zoals destijds verwoord in het publicatieblad P 30 van de Arbeidsinspectie.

Het uitvoeren van zekere akoestische eisen is in het gehechtingsgebied van belang, enerzijds om juridische ongewenste informatie-overdracht te voorkomen, anderzijds om geluidsoverlast naar andere ruimten en ophoudruimten te beperken.

De eisen hebben betrekking op zowel lucht- als contactgeluidisolatie en zijn weergegeven conform de in NEN 1070 (1976) geformuleerde indices voor lucht- en contactgeluidisolatie I_{lu} en I_{co} . Die moeten worden gerelateerd aan de achtergrondgeluidsniveaus en ook de demping van ventilatiesystemen wordt belangrijk gevonden. In de praktijk blijkt vaak een doos in doosconstructie noodzakelijk; zie de prestatiespecificaties.

Bij specifieke toepassing, vooral waar een hoge geluidsisolatie wordt beoogd (I_{lu} en $I_{co} > 0$ dB) zal per geval moeten worden bekeken op welke wijze deze geluidsisolatie gerealiseerd kan worden om zo een zinvolle kosten- batenafweging te maken.

De gestelde eisen moeten in onderlinge combinatie gezien worden. Om geluidstransmissie te voorkomen is het in de praktijk noodzakelijk om ten minste twee gescheiden blokken met ruimten te maken. Meer blokken zijn nodig indien niet aan de isolatie-eis binnen het blok voldaan kan worden. Technisch is het namelijk onmogelijk om alle ophoudruimten in hetzelfde blok onder te brengen en tevens te voldoen aan de eis dat informatieoverdracht niet mogelijk mag zijn. Worden gescheiden blokken toegepast dan mag de lage eis van -10dB voor ruimten in hetzelfde blok worden toegepast.

Ook aan de geluidstransmissie via ventilatiesystemen zijn nadere eisen te stellen.

Ook voor de overige ruimten gelden eisen voor geluidsisolatie, zie prestatiespecificaties. Niet alleen de uitvoering, maar ook het gebruik van voorzieningen en het onderhoud van isolatievoorzieningen (zo als bij voorbeeld valdorpels) is mede bepalend voor het succes van die voorziening. In het licht van akoestiek dient een rapport opgemaakt te worden voor wand- vloer en plafondafwerking in met name zittingzalen waar gebruik gemaakt wordt van digitale toepassingen.

5.7. Overzicht wettelijke eisen en landelijk beleid.

Naast ARBO-wet, Bouwbesluit 2012 2018, Wet Ruimtelijke Ordening c.a. Milieuwetgeving (WABO 01-01-2010) en algemene voor de bouw geldende wetgeving komen hierna een aantal meer specifieke regelingen in willekeurige volgorde aan de orde.

- In het kader van de Europese wetgeving dienen per 01-07-2015 alle gerechtsgebouwen groter dan 250 vierkante meter (was 500 meter) over een energielabel te beschikken. Dat dient in het semi-openbare gebied permanent zichtbaar getoond te worden. Via de Wet Milieubeheer wordt voorts de uitvoering van maatregelen met een terugverdientijd korter dan vijf jaar gevegd. Ook wordt de EPC van 01-01-2009 van toepassing verklaard.
- De Europese Kaderwet van 15-03-2001 (zie publicatieblad L 082) stelt eisen aan de behandeling (afzonderingsmogelijkheden) van slachtoffers in strafprocedures en is later geactualiseerd via de EU richtlijn 2012/29/EU D.D. 25-10-2012;
- Een vignet van de Nederlandse vereniging van slechthorenden moet verkregen kunnen worden ten behoeve van zittingzalen;
- De Voedsel- en Waren Autoriteit stelt eisen aan de bewaring en bewerking van voedsel c.a.;
- Leidraad brandveiligheid cellen en celgebouwen 01-12-2007;

- Wet Identiteitsvaststelling vergt plaatsing van apparatuur in het gehechtingsgebied (Progris).
 - Archiefbesluit 15-12-2009 (WJZ/178205(8189) benoemt de technische randvoorwaarden;
 - Wet op de Jeugdzorg 1-1-2008 (over bejegening “minderjarige civielen”)
 - In het rijksbeleid ten aanzien van communicatie bij rampenbestrijding (C 2000) wordt als beleidsuitgangspunt voor rechtbanken gehanteerd dat het om veiligheidsredenen niet noodzakelijk in C 2000 binnenhuisdekking te voorzien. In een bijzondere (gebouwelijke) situatie kan de gemeente op basis van het advies van de Veiligheidsregio overwegen toch C 2000 binnenhuisdekking wenselijk te achten. Indien de C 2000 dekking voor interne communicatiedoelstellingen gewenst wordt door de parketpolitie (bijvoorbeeld om met het hoofdbureau te kunnen communiceren) dan is het in principe mogelijk hieraan medewerking te verlenen. De kosten voor de voorziening komen in dat geval voor rekening van het regiokorps;
 - Conform de Arbo-wet is de (lokale) huurcontracthouder aangewezen om bij nieuwe huisvesting een ARBO-toets te laten uitvoeren (zie ook de brief van de plv. S.G. van Justitie d.d. mei 2000 aan de gemandateerde contracthouders). Afgezien van oppervlakenormen en technische kwesties, zal dan ook de aan- of afwezigheid van zoogruimten, douches en kleedkamers, EHBO-kamers toiletten e.d. beoordeeld worden.
 - Ook is die bewoner (en niet de verhuurder Rijksvastgoedbedrijf) aangewezen om te voldoen aan het Gebruiksbesluit en eventueel een gemeentelijke gebruiksvergunning te verkrijgen én melding te doen in het kader van de Wet milieubeheer;
- Referentiekader bij het feitelijk gebruik van huisvesting is voorts de ISO 14001-norm.
- In overheidsgebouwen geldt een rookverbod in de openbare ruimten op basis van artikel 11 van de Grondwet en de Tabakswet. Er worden in de semi-openbare gebieden dan ook geen voorzieningen voor rokers getroffen.
 - Artikel 10 van de Tabakswet schrijft daar naast voor dat het bevoegd gezag maatregelen treft, zodat in de werkruimten activiteiten verricht kunnen worden en van voorzieningen (verkeersruimten, toiletten, vergaderzalen, restauratieve voorzieningen e.d.) gebruik gemaakt kan worden zonder dat daarbij hinder van roken wordt ondervonden. Sinds 2004 mag er ook niet meer op de werkplek worden gerookt, zelfs als werknemers daarover consensus bereiken. Op basis van het ARBO-besluit kunnen afzonderlijke rookruimten worden ingesteld en het Bouwbesluit formuleert de eisen waaraan m.n. de ventilatie moet voldoen. Het ARBO-cahier nummer 8 (zonder wettelijke status) geeft richtlijnen voor de inrichting ervan. Zesvoudige mechanische afzuiging en zo onderdruk, ontkoppeling van algemene ventilatiesystemen, harde afwerkingmaterialen zonder textiel, voorkeur voor te openen ramen, zelfsluitende deuren komt daarin voor. Ook de introductie van organisatorische maatregelen lijkt aangewezen. Het plegen van majeure investeringen ligt minder in de rede, omdat te verwachten is dat het roken in de werkomgeving via strakkere regelgeving verder terug zal worden gedrongen. Zo streeft het Nationaal Preventieakkoord 2018 naar het geheel rookvrij maken van kantoorgebouwen per 2021. Het verdient op handhaving gronden, aanbeveling ook een verbod op het gebruik van rookwaren die niet zijn gebaseerd op tabak (“elektronische”), als beheersmaatregel in te stellen.

Divers algemeen rijksbeleid

Algemeen beleid dat huisvesting raakt is door het Rijksvastgoedbedrijf neergelegd in ‘factsheets’ d.d. 14-06-2007. Daar wordt korthedshalve naar verwezen; het gaat in willekeurige volgorde om:

- Antennebeleid (GSM, UMTS);
- Bodemverontreiniging;
- Duurzaamheid gebouwen (Trias Ecologica);
- Duurzaamheid inkoop;
- Locatiebeleid (ondermeer masterplannen);
- Publiek Private Samenwerking;
- Monumentenzorg;
- Toepassing van beeldende kunst;
- Asbest;
- Legionellabestrijding;
- Veiligheid, brandveiligheid;
- Architectuurbeleid;
- Integrale toegankelijkheid;
- Houtgebruik.
- Werken op hoogte.

Duurzaamheid en energie

Minister Blok heeft tijdens het laatste ‘Algemeen Overleg Energiebesparing’ in 2016 aan de Tweede Kamer aangegeven dat de ambitie van het Rijk verder gaat dan label C en dat er daarom voor rijksgebouwen met in hoofdzaak een kantoorfunctie wordt gestreefd om in 2023 energielabel B te hebben.

De Rechtspraak neemt hier de volgende positie in: Label C (energie-index 1,35) is wettelijk verplicht en de inzet is dan ook dat in de (voorraad) gerechtsgebouwen te realiseren. Het wordt opportuun geacht om te anticiperen op verdere aanscherping van wet- en regelgeving. Dat betekent dat in onderhoud / renovatieprojecten op label B (1,12 index) of beter wordt ingezet. Dat kan worden bereikt door toepassing van de onderstaande menukaart, qua planning gebaseerd op zogenaamde routekaarten per complex (peildatum 2018). Bij nieuwbouw en aanhuur van panden ‘uit de markt’ zal het voldoen aan label A++ zal worden gevraagd, een niveau dat op termijn als gemiddelde voor de gehele voorraad gerechtsgebouwen zal gelden.

Menukaart generieke maatregelen eigendomspanden

In 2016 uitgevoerd vooronderzoek bij drie representatieve gerechtsgebouwen (Utrecht, Den Haag en Middelburg) levert onderstaande menukaart met generieke maatregelen op, te realiseren bij vervangingsinvesteringen en groot onderhoudsprojecten:

1. LED verlichting bij vervanging van de bestaande armaturen. Daarbij toepassing van daglichtafhankelijke lichtregeling voor de armaturen aan de raamzijde en afwezigheidsdetectie voor de armaturen in de kantoorruimten.
2. Vraaggestuurde ventilatie in zittingzalen bij vervanging van de regelinstallatie.
3. Warmteterugwinning bij vervanging van de luchtbehandelingkasten.
Randvoorwaarde is voldoende opstellingsruimte in de Technische Ruimten.
4. Zonnepanelen voor duurzame opwekking van elektriciteit bij vervanging van de dakbedekking. Randvoorwaarde is voldoende draagvermogen van het dak.
5. Warmtepomp met de buitenlucht als bron als aanvulling op HR107 ketels bij vervanging van de centrale verwarmingsinstallatie.

Door realisatie van minimaal 3 van de bovenvermelde 5 generieke maatregelen wordt de huidige energieprestatie van vrijwel alle gerechtsgebouwen verbeterd naar ten minste energielabel B.

Indien er sprake is van een renovatieproject, waarbij ook de kwaliteit van de gevel en het dak worden verbeterd, kan worden overwogen om in plaats van de warmtepomp met de buitenlucht als bron een warmte- en koude opslag installatie toe te passen met de bodem als bron. Verbetering van de energetische kwaliteit van de gevel en het dak leidt in aanvulling op toepassing van ten minste 3 van de 5 maatregelen uit de menukaart tot ten minste energielabel A. Indien daarbij ook nog een warmte- en koude opslag installatie wordt toegepast wordt de energieprestatie nog verder verbeterd.

Huisstijl

Er bestaat een huisstijl Rijksoverheid die bij de rechterlijke organisatie uitsluitend voor de bewegwijzering in O.M. burelen wordt gebruikt. Er is een eigen huisstijl ZM die voor als nog geen betrekking heeft op huisvesting, anders dan gebouwaanduidingen en bewegwijzering. Korthedshalve wordt verwezen naar de pagina Huisstijl op Intro-landelijk en de communicatieafdeling van het PAG.

5.8. Algemene bouwkundige voorzieningen

Het afwerkingniveau

In § 1.2. is al aangegeven dat er eisen gesteld worden aan locatie en verschijningsvorm van een gerechtsgebouw. In het verlengde hiervan gelden er uiteraard ook voor het afwerkingniveau in het gebouw deze eisen.

Het afwerkingniveau dient (in overeenstemming met de aard en functie van het gebouw) van hoge kwaliteit te zijn om de representativiteit blijvend te kunnen waarborgen. De beoordeling van de

kwaliteit van het afwerkingniveau in vooral het publieke gebied zal in overleg met de Rijksbouwmeester gebeuren. In de kantoren wordt bij voorkeur gebruik gemaakt van de standaard inbouwpakketten (met menustructuur) die het RVB heeft gedefinieerd voor rijksbreed gebruik en die ook geheel voldoen aan de eisen die in rechtbanken c.a. worden gesteld.

Interieur

Bij de inrichting van de zittingzalen zal de functie van rechtspreken tot uitdrukking moeten komen. De volgende trefwoorden zijn daarbij van toepassing: afstandelijk, verheven, onafhankelijkheid en verduidelijkend voor zalen waarin strafzaken worden behandeld. Zakelijkheid en evenwichtigheid zijn van belang voor enquêtekamers en zalen voor civiele zaken. De wacht ruimten dienen een uitstraling te krijgen die gekenmerkt wordt door de volgende trefwoorden: rustgevend, vertrouwenwekkend, klantvriendelijk en privacy. En voor de publieke tribune wordt gestreefd naar een evenwicht tussen de tribunefunctie, veiligheid en menselijke waardigheid.

In het gebied "C" moeten alle doelgroepen eenvoudig hun weg en hun bestemming kunnen vinden. De volgende trefwoorden spelen hierbij een rol: drempelverlagend, klantvriendelijk, duidelijk en informatief.

Afgezien van de eisen voor specifieke ruimten, verwoord in deel III moet ook rekening worden gehouden met:

Brievenbus

Het gebouw moet ter plaatse van de hoofdingang zijn voorzien van een brievenbus (van een formaat afgestemd op de gehuisveste dienst) die in de gevel is aangebracht en van binnenuit geleegd kan worden. Naast de gangbare eisen, bekend van b.v. de T.P.G.-post moet er extra aandacht zijn bij uitvoering en afwerking om diefstal en vandalisme (brandstichting, inwateren) te voorkomen.

Gebouwaanduiding en gebouwnummer

Bij en/of aan het gebouw dient om juridische redenen een duidelijke gebouwaanduiding en -nummering aangebracht te worden.

Extra aandacht is nodig bij ontwerp en uitvoering (o.a. materiaalkeuze en bevestiging) voor de vandalismegevoeligheid van deze elementen: ze blijken ‘verzamelaars’ te trekken.

Zonwering en helderheidwering

Zonwering wordt gedefinieerd als onderdeel van de klimaatbeheersing binnen een pand. Er dient een centraal bedieningssysteem toegepast te worden waarbij ook een koppeling met een eventueel gebouwbeheerssysteem moet worden aangebracht

Los van de binnenklimaatseisen dient de mogelijkheid te bestaan om helderheidwering aan te brengen op de "zonzijden" (oost, zuid en west) van het gebouw, in het bijzonder bij werkruimten met beeldschermen. De bediening dient bij "digitale zittingzalen" individueel geregeld kunnen worden in de zaal. Bij toepassing van zonwerende beglazing moet rekening worden gehouden met de beleving van de omgeving door werknemers en eventueel daglichtverlies.

Sleutel / slotensysteem

Een centraal sleutelsysteem van seriesluiting met hoofd-, sub-hoofd en monosleutels moet toegepast worden. Het sleutelsysteem dient afgestemd te worden op eventueel toe te passen code-magneetkaartsystemen en dergelijke. Zie ook de in deel II "beveiliging" opgenomen eisen t.a.v. toegangscontrole en de in deel III beschreven "functionele eisen per ruimte".

Pantry's

In het besloten werkgebied (kantorendeel) bij de centrale punten per verdieping (bijv. bij de toiletgroepen), in de groepsruimte van de parketgroep en bij de grotere kantooreenheden moeten pantry's opgenomen worden.

De pantry's dienen alle noodzakelijke voorzieningen (watertappunten, elektra en riolering) en (afhankelijk van de situatie en uitvoering) mechanische ventilatie te hebben.

In ieder geval dient per verdieping op centrale punten rekening te worden gehouden met voorzieningen die de plaatsing van koffie/drankautomaten mogelijk maken.

Aantal en omvang van pantry's wordt in overleg met de gebruiker, cateraar en de desbetreffende adviseur nader bepaald.

Uitgiftepunten ten behoeve van publiek

In het zittingszalengebied van rechtbanken moet ten behoeve van uitgifte van koffie etc. voor het publiek, justitiabelen en ketenpartners een uitgiftepunt en/of voorzieningen voor koffie- en drankautomaten opgenomen worden. In het geval dat er sprake is van een uitgiftepunt dan dient deze bij voorkeur in combinatie met de keuken van de kantine uitgevoerd te worden. Eén en ander te bepalen in overleg met de cateraar / adviseur.

Schoonmaakfaciliteiten

Per verdieping minimaal één werkkast opnemen met watertappunt (voor warm en koud water), uitstortgootsteen en (mechanische) ventilatie. Bij voorkeur centraal gelegen bijv. bij de toiletgroepen. De toepassing van een stofzuiginstallatie dient op bedrijfseconomische redenen overwogen te worden. Zie verder ook § 6.2. Schoonmaakonderhoud.

Bewegwijzering en kameraanduidingen

Voor binnenbewegwijzering geldt dat deze eenvoudig uit te breiden c.q. te wijzigen moet zijn. Hierbij geniet een systeem van bouwstenen de voorkeur. Voor de bewegwijzering, binnen én buiten, geldt dat de uitvoering vandalisme- en diefstalbestendig moet zijn.

Verder dient rekening te worden gehouden met de eerder genoemde huisstijlspecificaties. Benummeringsystemen zijn opgenomen in deel vier BIJLAGE .

Vlaggenmasten

Voor alle overheidsgebouwen geldt dat er voorschriften en eisen zijn t.a.v. het "vlaggen" (de vlagvoorschriften zijn via het internet in te zien).

Conform deze voorschriften en eisen dienen één of meer vlaggenmasten bij of aan het gebouw te worden aangebracht. Bij meerdere masten is degene bestemd voor de nationale vlag 10% hoger dan de andere. Plaatsing en uitvoering dienen zodanig te zijn dat vandalisme en diefstal uitgesloten wordt.

Bevestigingssystemen

Voor alle soorten wanden (systeemwanden, overige, al dan niet van stucwerk voorziene, binnenwanden) moet een voorziening voor het aanbrengen van wanddecoraties aangebracht worden. Dit geldt voor het kantoorgedeelte maar ook voor de gangen, hallen, kantine en in het publieke gebied.

Kunsttoepassingen

Kunstwerken in de centrale ruimten dienen tot stand te komen/aangebracht te worden onder verantwoording van de Rijksbouwmeester maar in goed overleg met de directe gebruikers. Kunstwerken dienen qua locatie en/of uitvoering ten minste veilig, vandalismebestendig en exploitatievriendelijk te worden uitgevoerd.

6. GEBOUWBEHEER, ONDERHOUD EN EXPLOITATIE

Bij traditionele bouwprojecten dient tijdens het voorlopig en definitief ontwerpstadium, een analyse van de relatie investering- exploitatie en onderhoud te worden gemaakt. De analyse dient de volgende onderdelen te bevatten:

- een overzicht van uitgangspunten als basis van het ontwerp waarin:
- een voorstel van de toe te passen installatiesystemen;
- energiebeperkende mogelijkheden c.q. maatregelen
- een kosten-batenanalyse met betrekking tot gerichte voorzieningen t.b.v. toekomstig onderhoud;
- concrete raming van de exploitatielasten.

Ten behoeve van het beslissingstraject (dat uiterlijk in de besteksfase tot concrete keuzen komt) dient bij elke fase van het ontwerp een kostenberekening c.q. -raming waarin de exploitatie en het onderhoud zijn verwerkt te worden aangeboden. Eventueel zullen meerdere investeringsvarianten dienen te worden uitgewerkt en bestudeerd. Vooral detaillering, systeemkeuze, materiaalkeuze en IT-waarde van constructies die aansluiten bij de doelstelling van het NMP verdienen de meest ruime aandacht.

6.1. Gebouwbeheer

Technisch beheersysteem

Het ontwerp en de uitwerking van alle technische installaties dient volledig te zijn afgerond op het moment dat het definitief ontwerp van het gehele complex is afgerond. Uitgesloten moet dus worden dat bepaalde installaties worden uitgewerkt tijdens de uitvoering; een moment waarop beoordeling en coördinatie onder grote druk staan en in de regel geen budgetten meer kunnen worden toegevoegd of gerealloceerd.

Een technisch beheersysteem (TBS) is een systeem dat primair bestaat uit een centrale verwerkingseenheid, één of meerdere bedienplaatsen en onderstations waarop zowel warmtetechnische, elektrotechnische en lift- en transporttechnische en eventueel beveiligingsinstallaties kunnen worden aangesloten, met als doel het technische beheer te ondersteunen.

De keuze hoe een TBS wordt toegepast dient met een integrale analyse te worden onderbouwd en zal ondermeer afhankelijk zijn van de grootte van het pand en de aard van het ontwerp. In ieder geval dienen de bouwkundige randvoorwaarden (infrastructuur) te worden geschapen om op enig moment over te kunnen gaan. In de huidige praktijk komen zij in geïntegreerde vorm amper / niet voor.

In verband met o.a. storingsafhandeling moet er in principe 24 uur per dag technische kennis op HBO – niveau beschikbaar zijn. Los daarvan is het aangewezen om autorisatieniveaus binnen de systemen in te voeren om de schade door onjuist gebruik te beperken.

Een toe te passen TBS moet geschikt zijn om relevante meldingen kunnen doorgeven aan een externe meldkamer.

Het komt ook voor dat in technisch minder complexe gebouwen of in bepaalde gebieden in het gebouw volstaan kan worden met een TBS waarmee louter klimaat wordt geregeld en management daarover informatie gegenereerd, (bekend als gebouw- beheersysteem (GBS)). Ook deze brengen een beduidende beheerlast met zich.

Een toe te passen GBS moet ook op afstand kunnen worden beheerd en bediend (en opgenomen worden in het FCIB-programma voor jaarlijks toezicht op beheer en inregeling).

6.2. Onderhoud en exploitatie

De regeling taakverdeling beheer (RTB 2007) geeft aan in hoeverre de Rechterlijke Organisatie verantwoordelijk is voor onderhoud en exploitatie en waar de “huisbaas” RVB plichten heeft. Verwacht wordt dat de RTB per 2013 aangepast zal worden, waarbij er extra taken en verantwoordelijkheden naar het RVB gebracht worden.

Het ontwerp, de uitvoeringsdetails en de toe te passen materialen dienen zodanig gekozen te worden, dat zo laag mogelijke onderhoudslasten ontstaan. In sommige gevallen zal door middel

van een nadere analyse de optimale verhouding tussen investeringskosten en exploitatielasten bepaald moeten worden, zoals gesteld onder 6.0.

Gebouwonderhoud

In het interieur hebben krasbestendige en steenachtige materialen de voorkeur, dan wel materialen die niet periodiek behandeld dienen te worden.

Materiaal- en kleurkeuze van de toplagen dienen afgestemd te zijn op de intensiteit van het gebruik. De gevoeligheid voor vervuiling dient minimaal te zijn. Daarbij moet ook gelet worden op slijtage, invloeden van het klimaat en aan de mogelijkheid van mechanische beschadigingen.

Schoonmaakonderhoud

Het exterieur moet onderhoudsarm zijn. Daarom dient bijzondere aandacht te worden besteed aan vervuiling door onder meer regenwater, uitlogende bouwmaterialen, zogenaamd wildplassen, overnachting van daklozen, uitwerpselen van vogels en het eenvoudig kunnen verwijderen van graffiti. Plaatsen waar vogels zich gedurende langere tijd kunnen ophouden (zoals brede lekdorpels e.d.) dienen zoveel mogelijk vermeden te worden.

Om ongewenste graffiti / bekladding e.d. eenvoudig te kunnen verwijderen worden preventieve maatregelen in de vorm van coating gewenst. Deze coating dient te worden aangebracht op alle gevels grenzend aan of op enige wijze bereikbaar vanaf de openbare weg tot een hoogte van ca. 300 cm. Afhankelijk van de locatie en het ontwerp dient afgewogen te worden in hoeverre het schoonhouden van glasoppervlakken van binnenuit dient te geschieden. Bij meer dan drie verdiepingen dient in ieder geval een omloop, dan wel glaswasinstallaties aangebracht te worden e.e.a. conform het Convenant Gevelonderhoud.

Het interieurontwerp moet eenvoudig onderhoud mogelijk maken.

Een belangrijk deel van de vervuiling van een gebouw wordt veroorzaakt door 'inloopvuil' dat zich in de directe omgeving van het object bevindt. Het is daarom in eerste instantie van belang vóór de ingangen schraapmatten en/of roosters met vuilopvang aan te brengen en zgn. schoonloopzones in de entree te creëren. Deze schoonloopzones kunnen worden vormgegeven door een binnen-schraapmat van ten minste een meter lengte direct gevolgd door een schoonlooptapijt over een lengte van 3,5 tot 5 meter.

Daarnaast moet het ontwerp zo "strak" mogelijk zijn. Nissen, randen, richels, omkokeringen, niveauverschillen, scherpe inwendige hoeken enz. dienen zoveel mogelijk voorkomen te worden. Bij voorkeur ingebouwde plinten toepassen, radiatoren (plaatradiator) minimaal 15 cm boven de vloer plaatsen (hangend). In het zicht vallende elementen dienen rondom met de hand bereikbaar te zijn. Verder dient in sanitaire ruimten het tegelwerk tot het plafond door te lopen en alle sanitaire toestellen bij voorkeur hangend te worden uitgevoerd.

Installatiedelen, welke in vandalisme gevoelige gebieden (buitenterrein, gehechtengebied) worden gemonteerd moeten bestand zijn (ook de bevestiging) tegen de aard van het geweld, welke in die

gebieden kan optreden. Hierbij valt te denken aan verlichting, verwarming, brandblusmiddelen, enz.

Energie en binnenklimaat

(Nieuwe) huisvestingen ten behoeve van de Rechterlijke Organisatie dienen ten minste te voldoen aan de E.P.C. zoals die op 01-01-2009 van kracht zal zijn én de Wet Milieubeheer.

In nog nader te bepalen delen van het gebouw (maar tenminste het bijzonder beveiligd werkgebied, de werkruimten van de parketpolitie en R.C. in strafzaken) moeten aparte stooktijden mogelijk zijn. Er dient een aparte groepenindeling per geveloriëntatie met binnen- en buitenvoelers toegepast te worden. In deel III worden een aantal ruimten genoemd waarin een afzonderlijke klimaatregeling per vertrek geëist wordt.

Bij de bepaling van de klimaatinstallaties moet een adviseur worden betrokken die in de verschillende projectfasen het technisch ontwerp ter toetsing voorgelegd krijgt. Er kan niet worden volstaan met zogenaamde rekenende installateurs. De aard van de benodigde installaties wordt bepaald door ondermeer de interne warmtelast.

De kwaliteit van het binnenklimaat, de behaaglijkheid, wordt uitgedrukt in kwaliteit (predicted meanvote, PMV) gekoppeld aan wegingsuren (GTO-uren). Het is van belang de norm hiervoor te relateren aan het type gevel (b.v. te openen of niet); psychologische, maar ook andere fysieke aspecten zo als geluid, spelen vervolgens een rol. In het basispakket technische specificaties wordt nader ingegaan op de A.T.G. – methodiek.

Bijzondere aandacht vragen verkeers- en wachtgebieden bij de zittingzalen en in het gehechtenengebied nu deze bij voorbeeld via balies, bodeloges en cateringvoorzieningen ook als werkruimten (kunnen) worden benut. Wachtruimten zijn daarnaast niet te beoordelen als verkeersruimten. Het is evident dat bij de keuze van installatietype de afweging comfort en budget een bepalende is.

Toepassing van zo genaamde warmtewielen is vanwege het verminderd energiegebruik financieel aantrekkelijk en draagt bij aan het rijksbeleid ten aanzien van milieu. Zo'n voorziening vergt evenwel regelmatig en adequaat onderhoud omdat anders gezondheidsrisico's kunnen ontstaan.

Verlichting

Het te installeren vermogen dient binnen de gegeven randvoorwaarden (lichtniveau, kleurweergave en afscherming) zo laag mogelijk gehouden te worden door o.a.: de verlichting zoveel mogelijk te baseren op LED-verlichting, TL-lampen (hoogfrequent) en voor de resterende verlichting compacte fluorescentielampen toe te passen (gloeilampen zijn / worden verboden). Het verlichtingsniveau moet voldoende zijn om het werk van camera's te ondersteunen, daarnaast dient rekening te worden gehouden met schuin in het werkblad geplaatste beeldschermen in zogenaamde digitale zittingzalen.

Voorts dienen schakelsystemen toegepast te worden die het mogelijk maken het lichtgebruik aan te passen aan de werkelijke behoefte. Uit milieuoogpunt moet de toepassing van bewegingsmelders in kantoren en toiletten overwogen worden.

Toe te passen lampen dienen in kantoorvertrekken lichtkleur 83 te hebben (bijzondere toepassing uitgesloten). Vervangen van de lampen dient op eenvoudige wijze te kunnen plaatsvinden (zonder speciaal materieel), hetgeen eisen stelt aan de bereikbaarheid van de armaturen. Onderzocht dient te worden of het schakelen van verlichting in verkeers- wacht- en sanitaire gebieden (hallen, gangen, trappenhuis, toiletten enz.) in meerdere groepen economisch verantwoord is. Daarbij dient rekening gehouden te worden met de daglichttoetreding en benodigde licht intensiteit. Centrale in / uit schakeling van verlichting in verkeers-, wacht- en sanitaire gebieden per bouwdeel dient mogelijk te zijn (i.o.m. nachtwakerronden).

Schakeling van verlichting in het "bijzonder beveiligd gebied" (inclusief werkruimten van parketpolitie en R.C. in strafzaken) dient geheel gescheiden van de rest van het gebouw plaats te kunnen vinden en aangesloten te zijn op een noodstroom voorziening .

Met name in de specifieke delen van het gebouw dient er aandacht te worden geschonken aan de mogelijkheden (bereikbaarheid / uitvoering) om armaturen c.a. te vervangen.

7 AUTOMATISERING EN COMMUNICATIE (ICT) ¹

7.1.1 I.C.T.-ontwikkelingen

De Rechterlijke Organisatie (R.O.) is in haar bedrijfsvoering sterk afhankelijk geworden van informatie- en communicatietechnologie. Dit geldt voor zowel de primaire als de ondersteunende bedrijfsprocessen.

Om gebruik van deze geautomatiseerde systemen op de werkplek, in zittingszalen en op locatie (telewerken) mogelijk te maken is een goed functionerende technische infrastructuur noodzakelijk die qua concept aansluit op activiteit gerelateerde werkplekken als onderdeel van HNW.

Communicatie, zowel binnen en buiten de organisatie, wordt ondersteund door geavanceerde communicatie hulpmiddelen (vaste en mobiele telefonie ,Unified Communications), E-mail, internet / intranet en video toepassingen) die steeds hogere eisen stellen aan de technische infrastructuur. Deze technische infrastructuur bestaat uit ICT-componenten en ICT-ruimten die het gebruik van geautomatiseerde systemen en communicatie hulpmiddelen binnen en buiten een gerechtsgebouw mogelijk maken.

In dit hoofdstuk worden de eisen beschreven die tot op heden gesteld zijn aan de technische infrastructuur binnen een gebouw ten dienste van de Rechtspraak. Deze eisen, ook betrekking hebbend op LAN en WAN zijn aan verandering onderhevig vanwege diverse ontwikkelingen. Die komen voort uit 1) de beschikbaarheid van nieuwe technologie of uit 2) maatschappelijke behoeften en inzichten over efficiënte bedrijfsvoering.

Ad 1) De formulering van ICT-beleidskaders voor de benodigde bouwkundige en technische voorzieningen berust bij IVO (voorheen Spirit) en heeft nog beleidskaders, bv. voor de gevolgen van:

- eventuele inzet landelijk rekencentrum;
- vervanging van de huidige generatie telefooncentrales VOIP, bij toenemend gebruik van draadloze communicatie;

¹ ICT = Informatie en Communicatie Technologie.

- effecten van de toepassing van video conferencing en telehoren;
- toenemende digitale toegankelijkheid van de rechtspraak (KEI);
- nadere eisen als gevolg van digitaal archiveren.

Ad 2) Hier moet gedacht worden aan:

- Er wordt *qua techniek* aansluiting gezocht bij de introductie van de rijks werkplek. Zie “ICT in het Rijkskantoor”; van BZK d.d. 26-08-2015;
- De mogelijke aanwezigheid van een zo genaamde GTO-officier bij het O.M. Etc.

5.1(2)i, 5.1(1)b

Aanvullend is uit de HIB een aantal opties gekozen die standaard de landelijke ICT-diensten ondersteunen. Daar en boven kan er project kan een keuze gemaakt worden m.b.t. de in dit Handboek beschreven overige optionele mogelijkheden: zie 7.4. Additioneel is in 7.4. nader omschreven hoe binnen de Rechtspraak wordt omgegaan met campusbekabeling en dislocaties. De gebouw gebonden ICT voorzieningen moeten voldoen aan de geldende beveiligingseisen vastgelegd in de BIR. In dit hoofdstuk worden de volgende ICT-ruimten behandeld:

- MER ⁵, bestemd voor het plaatsen van de centrale computerapparatuur en bijbehorende randapparatuur, alsmede van de hoofdverdeelkasten² en de centrale datanetwerkapparatuur en zo aan de orde telefoonapparatuur;
- centrale printerruimte, bestemd voor het plaatsen van 'bulkprinters' en bijbehorende apparatuur;
- beheerdersruimte, bestemd als kantoor/werkruimte voor de beheerders van de opgestelde apparatuur en software;
- decentrale printerruimte(n), bestemd voor het plaatsen van kleinere, lokale printers en bijbehorende apparatuur;
- Entrance facilityroom (EFR), de ruimte uitsluitend bedoeld voor het plaatsen van apparatuur voor de koppeling van LAN- en WAN infrastructuur.

7.1.2 Toekomstvastheid

De functionele (technische) levensduur van ICT-voorzieningen is in de regel beduidend korter dan die van een gebouw. Dit betekent dat gedurende de economische levensduur van het gebouw enige malen apparatuur in de computer-/datacommunicatieruimten en op de werkplekken vervangen zal moeten worden. Het zal hoogst waarschijnlijk ook noodzakelijk zijn de bekabelingsinfrastructuur binnen het gebouw één of meerdere malen te vernieuwen. Wanneer hiermee bij de bouw geen rekening wordt gehouden, dan kan dit leiden tot ingrijpende verbouwingen en desinvesteringen.

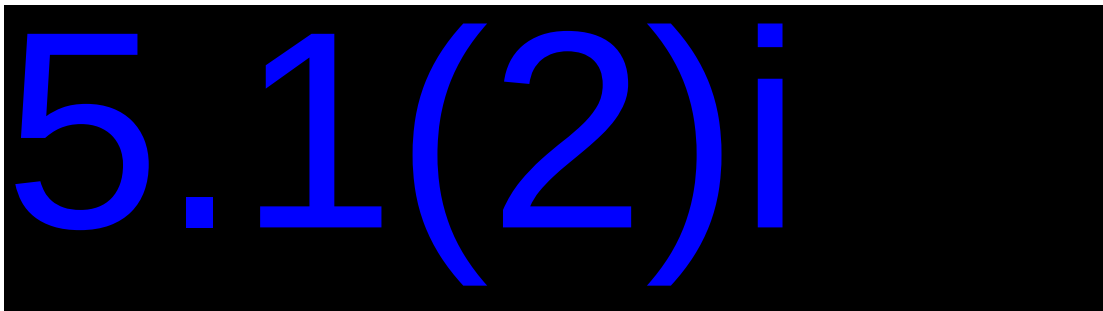
² Voorheen centrale dataverdeelruimte of centrale dataverdeelkasten

Om dit te voorkomen wordt bij het stellen van eisen met betrekking tot de technische infrastructuur zoveel mogelijk rekening gehouden met toekomstige ontwikkelingen. Hierdoor zal het gebouw naar verwachting aan te passen zijn aan de automatiserings- en communicatiebehoefte zoals die zich de komende 10 á 15 jaar zal gaan ontwikkelen. Om deze toekomstvastheid en ook duurzaamheid te bereiken worden de volgende maatregelen genomen:

- De topologie van de netwerkvoorzieningen, in het bijzonder de routing en dimensionering van kabelgoten c.a. , het aantal aansluitingen op de werkplek en de fysieke bekabeling, zijn zodanig gekozen dat uitbreiding en flexibele inzet van apparatuur mogelijk is.
- ICT-ruimten evenals het netwerk (en de kanalisatie) zijn zodanig gedimensioneerd, dat wijziging, uitbreiding en vervanging mogelijk zijn zonder ingrijpende bouwkundige ingrepen.
- Voor iedere glasvezelverbinding binnen het gebouw moet het in beginsel mogelijk zijn een dubbele routing te realiseren, voor zover dit al niet gerealiseerd is. Er kan dus, wanneer dit gewenst wordt, worden voldaan aan hoge eisen ten aanzien van de continuïteit.
- Afhankelijk van de omvang van de locatie en de beoogde continuïteit van bedrijfsvoering moet besloten worden of er gebruik gemaakt wordt van fysiek gescheiden toegangen voor de het gebouw binnenkomende communicatiebekabeling.

7.2 Plaats en dimensionering van ICT-ruimten

7.2.1 Algemeen

Een goede bereikbaarheid van de ruimten, onder andere vanwege het inhuizen, omwisselen en onderhouden van apparatuur, dient gegarandeerd te zijn. Dit stelt eisen aan doorgangen, liftafmetingen en vloerbelasting vanaf een mogelijke toegangsdeur, via de gehele transportroute, tot en met de bewuste ICT-ruimte. De eisen, die hieraan gesteld worden, moeten worden bepaald in relatie met de te installeren apparatuur in de ICT-ruimte. De ICT-ruimten moeten zodanig gedimensioneerd worden dat er voldoende ruimte is om de geprojecteerde apparatuur op te stellen, voor de benodigde manoeuvreerruimte rond de apparatuur en voor werkplekken ten behoeve van onderhoud en andere eisen die de geprojecteerde apparatuur stelt aan de ruimteafmetingen. Bij voorkeur dient de beheerdersruimte naast de MER geprojecteerd te worden.

De vrije hoogte van ICT-ruimten bedraagt minimaal 2400 mm. Dit is gerekend vanaf bovenkant afgewerkte (eventueel computer-)vloer tot onderkant afgewerkt (systeem)plafond. Bij nieuwbouw moet voldaan worden aan de normen van het vigerende Bouwbesluit.

7.2.2 MER.

De MER moet gelegen zijn in het besloten werkgebied, bij voorkeur zelfs geheel inpandig en aan de schaduwzijde van het gebouw.

Het vloeroppervlak van de MER is afhankelijk van de breedte van toepassing van een landelijk rekencentrum. Anno 2015 wordt circa 20 m² aangehouden; dat geeft ook ruimte voor apparatuur van inwonende derden. Toepassing van digitale modules in zittingzalen speelt een rol.

7.2.3 Centrale printerruimte

Vanwege geluidsoverlast en schadelijke stoffen (fijnstof) moet er een aparte centrale printerruimte worden geprojecteerd met een oppervlak van circa 10 m² (oppervlakte wordt per project nader vastgesteld in het ruimtelijk PVE). De centrale printerruimte valt onder de zorg van de systeembeheerder. Daar de aard van de gegevens en informatie van direct belang is voor de systeembeheerder, dient de centrale printerruimte in de directe nabijheid van de beheerdersruimte en de MER gesitueerd te worden.

7.2.4 Decentrale printerruimten

Om de hinder van gemeenschappelijke printers op afdelingsniveau te beperken worden decentrale printerruimten met een oppervlak van circa 10 m² wenselijk geacht (oppervlakte wordt per project nader vastgesteld in het ruimtelijk PVE). Het aantal ruimten en het oppervlak per printerconfiguratie is afhankelijk van de functie en omvang van de in hoofdzaak administratieve units en is opgenomen in de verzamelbudgetten voor administratieve eenheden van het Algemeen Ruimtelijk Programma van Eisen.

7.2.5 EFR (Entrance Facilityroom).

Afhankelijk van het vloeroppervlak van het gebouw is een ruimte van 12 tot 20 vierkante meter nodig. Bij toename van de eisen voor beschikbaarheid (redundantie) kunnen twee ruimten nodig zijn. In de ruimten worden koppelingen tot stand gebracht tussen het openbare net en het LAN. Vanwege de invoer van grondkabels is een situering aan de gevel gewenst.

7.3 Functionele eisen

7.3.1 Algemeen

Om effectief gebruik van geautomatiseerde hulpmiddelen mogelijk te maken dienen in de huisvesting bouwkundige en installatietechnische voorzieningen te worden getroffen. Om oneigenlijk gebruik, systeemstoringen en calamiteiten te voorkomen en continuïteit te waarborgen moet er tevens rekening worden gehouden met veiligheids- en beveiligingseisen voor de bescherming van systemen, netwerken, software en gegevens. Ook mag de apparatuur niet

blootgesteld worden aan negatieve invloeden, zoals hitte, direct zonlicht, water, stof, overmatige elektromagnetische velden en trillingen.

Dit impliceert in ieder geval dat het merendeel van deze voorzieningen in een R.O. gebouw in principe gescheiden van de algemene voorzieningen en functies gerealiseerd dient te worden. Zo mag bijvoorbeeld geen ICT-ruimte gebruikt worden voor papieropslag en dergelijke (dit veroorzaakt stof, het is brandbaar en geeft ongewenst personenverkeer). Aangesloten dient te worden op het Voorschrift Informatiebeveiliging Rijksdienst (VIR) en de Basisvoorzieningen Informatiebeveiliging Ministerie van (Veiligheid en) Justitie.

Wanneer desondanks storingen c.q. calamiteiten optreden moet directe (door)melding mogelijk zijn om schade aan de systemen zoveel mogelijk te kunnen beperken, de noodzakelijke back-up en uitwijk scenario's op te starten en zo (gelet op het maatschappelijk belang) de continuïteit van een adequate rechtsgang te garanderen.

7.3.2 Bouwkunde

Vloeren

De vloeren dienen met 'harde' antistatische, niet poreuze bedekking te worden afgewerkt. Een verhoogde computervloer moet met hard laminaat of linoleum worden afgewerkt, de overige vloeren met linoleum. De vloertegels moeten worden uitgevoerd in een minimale maat van 600 X 600 mm. De onderzijde van de tegels afgewerkt met aluminiumfolie. Ter voorkoming van schadelijke effecten van statische elektriciteit worden materialen aanbevolen met een oppervlakteweerstand van minimaal 0,5 M Ohm en maximaal 20 M Ohm, bij een relatieve vochtigheid van 40 tot 60% en temperaturen tussen 18 en 24 °C.

De noodzaak voor toepassing van een verhoogde computervloer moet voortkomen uit de systeemkeuze voor klimaatbeheersing en de montagewijze van netwerkbekabeling en de keuze uit de menukaart voor digitale zittingzalen. Waar de situatie dit toelaat kan er gekozen worden voor of een verdiepte of een verhoogde computervloer.

Indien in de MER een (geaarde) computervloer moet worden toegepast dan moet de bekabeling volgens een nader te bepalen routing/methode onder deze vloer gelegd, waardoor losliggende kabels vermeden worden en de kans op beschadiging c.q. storingen wordt verminderd.

Via roosters in de vloer of ventilatietegels kan ook koellucht in de ruimte worden gebracht. De computervloer dient dan minimaal 300 mm hoog te zijn. De situering en dimensionering van deze roosters/ventilatietegels moeten afgestemd zijn op het klimaattechnische ontwerp (zie ook 7.3.4).

Onder deze roosters/ventilatietegels moeten opvangbakken voor stof zijn aangebracht.

De vloeren moeten bestand zijn tegen een gelijkmatige belasting van 1000 kg/m² en een puntbelasting van 400 kg/m². De ondervloer en wanden onder de computervloer moeten worden voorzien van een laag coating om stofvorming tegen te gaan. Indien er een niveauverschil is tussen de computervloer en de aangrenzende verkeersruimte, dan moet worden voorzien in een (eventueel los te plaatsen) hellingbaan met een hellingshoek van maximaal 10 graden en met antislip afwerking.

Toegangen

Voor de MER geldt dat tochtichte ramen en deuren en snelwerkende deurveren gecombineerd met sluisen worden geëist, om ervoor te zorgen dat overdruk voldoende gewaarborgd is (zie ook 7.3.4).

Er mogen geen te openen ramen in ICT-ruimten zitten.

De MER heeft een toegang die bestaat uit een enkele of dubbele deur met een afmeting van minimaal 1200 x 2000 mm zodat apparatuur en dergelijke probleemloos kan worden ingehuisd.

De toegangsdeur van de centrale en de decentrale printerruimten moet afsluitbaar en minimaal 900 mm breed zijn, met daarin of daarnaast een glasstrook. Deze glasstrook is wenselijk voor een eenvoudig toezicht op de printactiviteiten.

Om dezelfde reden is een afsluitbare toegangsdeur vereist tussen de MER en de beheerdersruimte, met daarin of daarnaast eveneens een glasstrook. Bij voorkeur wordt het bovenste deel (circa één meter vanaf de computervloer) van de wand tussen de MER en de beheerdersruimte in glas uitgevoerd. De strook daaronder moet dicht zijn.

Akoestische maatregelen

De belangrijkste geluidsbronnen zijn printers, ventilatoren, regeldrukkers en sommige magnetische tape-eenheden. Effectieve maatregelen tegen geluidsoverlast binnen de ruimte dienen te bestaan uit het gebruik van geluidsabsorberend materiaal tegen plafond en wanden. Effectieve maatregelen tegen overlast in omliggende vertrekken dienen te worden gevonden in de toepassing van geluidsisolerende scheidingsconstructies. De centrale en decentrale printerruimten moeten worden opgebouwd uit geluidsgeïsoleerde wanden. De geluidsisolatie vanuit de MER naar de verkeersruimte en de beheerdersruimte moet zijn: $I_{lu} = -20\text{dB}$, $I_{co} = -10\text{dB}$. De geluidsisolatie vanuit de MER naar naastliggende verblijfsruimten moet zijn: $I_{lu} = -8\text{dB}$, $I_{co} = +0\text{dB}$. Die waarden moeten worden aangetoond via NEN 5077 (d.d. oktober 2006).

Overige eisen

De topplaten van wanden en plafonds moeten glad, niet-poreus en antistatisch worden afgewerkt, waarbij de ondergrond geluidsabsorberend is. Deze materialen mogen niet schilferen, bladderen en moeten stofvrij blijven. Bij toepassing van systeemplafonds moeten het plafond en de wanden daarboven worden voorzien van een laag coating om stofvorming tegen te gaan.

De omhullende schil van de MER-ruimte moet, conform de Basisvoorziening Informatiebeveiliging, minimaal 60 minuten brandwerend zijn.

7.3.3 Elektrotechniek, inzichten anno 2015

Netvoeding

Het te installeren vermogen moet voor elke ICT-ruimte voldoende zijn voor de geplande apparatuur, zowel voor de computer- en communicatiesystemen als voor de ondersteunende systemen (bijvoorbeeld koudeopwekking en no-break) en wordt per project bepaald. Hierbij dient

een toekomstige uitbreiding van 20% mogelijk te zijn in vermogen, zonder dat hiervoor additionele voorzieningen getroffen moeten worden (reservegroepen moeten al opgenomen zijn).

De voorgeschreven grenzen waarbinnen de netspanning zich moet bevinden zijn:

- netspanning: 230/400 Volt +7% / -13%;
- frequentie: 50 Hz +/- 1 Hz;
- harmonische vervorming maximaal 5% van de nominale spanning;
- pieken niet groter dan 200 V gesuperponeerd ten opzichte van 230V, met een tijdsduur van 80 μ sec.

In de MER is een aparte laagspanningsverdeelkast Lmer vereist, die middels een aparte voedingskabel en via tussenkomst van een no-break (inclusief bypass) op de hoofdverdeelinrichting wordt aangesloten. Op Lmer mag alleen ICT-apparatuur worden aangesloten. De verdeelinrichting Lmer moet worden voorzien van een noodschakelaar, die het preferente deel uitschakelt.

Voor de MER moet gerekend worden op een maximaal geïnstalleerd vermogen van 500 VA/m² en een gelijktijdig vermogen van 400 VA/m² (80 % gelijktijdigheidsfactor).

De regelkast van de luchtbehandeling voor de MER moet eveneens separaat gevoed worden vanuit de hoofdverdeelinrichting. Indien het gebouw voorzien is van een noodstroomaggregaat moeten beide voedingskabels worden aangesloten op het preferente deel van de hoofdverdeelinrichting. Lmer moet minimaal uitgevoerd zijn met het aantal groepen voor voeding van:

- in de MER minimaal 6 groepen 230V voor service wandcontactdozen. Die wandcontactdozen tbv serviceverlening moeten visueel herkenbaar zijn (kleur/uitvoering). Alle groepen moeten gelijkmatig verdeeld zijn over de ruimte, zodat bij een concentratie van apparatuur eenvoudig de spreiding van belasting mogelijk is. De wandcontactdozen bij voorkeur te monteren in een wandgoot.
- de benodigde groepen 230V voor de data(hoofd)verdeelkasten in de MER. Te rekenen op een aansluitvermogen van 2 kVA per data(hoofd)verdeelkast te voeden via 2 aparte groepen. Dus voor elk 19" kabinet 2 groepen afgemonteerd op CEE- form contactdozen. De data(hoofd)verdeelkasten te voorzien van twee 12-voudige spanningssloffen.
- twee separate 230 V groepen per SER
- de benodigde groepen 230V voor de wandcontactdozen in de beheerdersruimte (zie hierna).
- 20 % reservegroepen 230V
- de benodigde driefasegroepen 230V/400V evenals twee reservegroepen.

Noodvoeding

Een statische no-break installatie (UPS) is nodig om gedurende een periode van ca. 30 minuten na een netspanninguitval de hierop aangesloten apparatuur van gefilterde spanning te voorzien, teneinde de gelegenheid te hebben systemen, software en voor de bedrijfsvoering cruciale

processen schadeloos af te sluiten. Het no-breakvermogen moet afgestemd worden op de centrale verwerkingseenheden en zal per locatie worden bepaald. Ook de data(hoofd)verdeelkasten in de MER en in SER moeten worden gevoed vanuit de no-break. Eisen ten aanzien van de software die de UPS aanstuurt zullen per project nader worden bepaald.

De capaciteit van de UPS is bij benadering voor een R.O. locatie van

- >15.000 m² bvo m² (MER ca. 100 m²) 60 kVA;
- 12.000 – 15.000 m² bvo (MER ca. 75 m²) 45 kVA;
- <12.000 m² bvo (MER ca. 50 m²) 30 kVA.

De UPS dient netspanning binnen de volgende grenzen te garanderen:

Netspanning 230 V , - 13 % + 7 %;

Netfrequentie 50 Hz +/- 0,5 Hz;

Harmonische afwijking (THD) $\leq$ 5%;

Autonomietijd 30 minuten.

Bij netspanninguitval dient dit (ook) bij de systeembeheerderesignaleerd te worden.

Indien het gebouw is voorzien van een noodstroomaggregaat, is aansluiting van de MER (inclusief de klimaatvoorzieningen) hierop noodzakelijk. Het niet inschakelen van het noodstroomaggregaat dient eveneens bij de beheerder te wordenesignaleerd.

Welke (delen van) gebouw- en bedrijfsinstallaties van het totale gebouw op het noodstroomaggregaat moet worden aangesloten wordt bepaald door de combinatie van locale brandweereisen en bedrijfsmatige overwegingen.

Wandcontactdozen

Het aantal wandcontactdozen in de MER zal per project in het PvE worden vastgesteld.

Voor de overige ruimten gelden de volgende eisen voor de wandcontactdozen:

- de beheererruimte: aangesloten op de Lmer
- de centrale printerruimte: separate groepen op een lokale verdeelinrichting
- per decentrale printerruimte: separate groepen op een lokale verdeelinrichting

Het bedieningstoestel(-len) van de telefooninstallatie moeten op een bewaakte voeding worden aangesloten. Bij voorkeur op een preferente groep van Lmer, maar indien dat niet kan, dan middels een aparte UPS in de bedienruimte.

Alle WCD's in alle ICT-ruimten moeten duidelijk en onuitwisbaar gecodeerd zijn met vermelding van voedende verdeelinrichting en het groepsnummer. Indien niet alle wandcontactdozen in de MER en de beheerdersruimte gevoed worden vanuit de no-break, moet een duidelijk onderscheid aanwezig zijn tussen net- en no-break-aansluitingen (gemarkt én afwijkend gekleurd).

Verlichting

De lichtsterkte in de ICT-ruimten dient te voldoen aan de in de NEN 1890 gestelde eisen voor kantoorruimten. De MER, en de beheerdersruimte moeten van noodverlichting zijn voorzien.

Potentiaalvereffening

Alle kabelgoten en behuizingen van apparatuur dienen zoveel mogelijk onderling gekoppeld te worden om aldus zo klein mogelijke aardlussen te creëren. In de MER (nabij de data(hoofd)verdeelkasten) moet een potentiaalvereffeningsrail (PVR) worden geplaatst die via een vereffeningsleiding 25 mm² op de hoofdaardrail bij de hoofdverdeelinrichting van het gebouw wordt aangesloten. Alle apparatuur in de betreffende ruimten moet rechtstreeks of minimaal via de beschermingsleiding in de voeding gekoppeld zijn met de betreffende PVR. In de MER moet bovendien de aarding van de computervloer en de aarding van verdeelinrichting LMER gekoppeld worden met deze PVR. Voor de aarding van de computervloer wordt per vier vloertegels één poot geaard.

De PVR bij de data(hoofd)verdeelkasten is tevens het centrale aardpunt voor de universele bekabeling: zie verder het Handboek ICT en Bekabeling (HUB) van het RVB.

UTP-aansluitingen

In centrale- en de decentrale printerruimten dienen tenminste zes UTP-aansluitingen te worden opgenomen en in de beheerdersruimte twaalf stuks.

De UTP-aansluitpunten in de beheerdersruimte en de centrale printerruimte moeten, evenals de UTP-aansluitpunten in de MER worden aangesloten op de data(hoofd)verdeelkasten in de MER.

Het aantal UTP-aansluitpunten in de MER wordt per project nader vastgesteld in het pve. Deze aansluitpunten worden afgemonteerd op één of meerdere 24-voudige aansluitpanelen in 19 “ kasten. Het aantal kasten en panelen wordt eveneens per project vastgesteld.

Onder de vloer van de MER moeten metalen kabelgoten worden aangebracht voor een ordelijke aanleg van de bekabeling. Alle wandcontactdozen (UTP, 230V) onder de vloer moeten met schetsplaten tegen de zijkant van de goot worden geplaatst.

7.3.4 Klimaattechniek

In beginsel gelden voor ICT-ruimten de klimaateisen, die leveranciers van geplande systemen stellen.

MER.

Vooralsnog zijn deze eisen voor de MER als volgt:

- temperatuur: 23 °C (+/- 5 graden)
- temperatuurschommelingen: maximaal 5 K per uur
- relatieve vochtigheid: 55% (+/- 15%)
- vochtigheidschommeling: maximaal 10% per uur.

Met een instelbare maximaalthermostaat dient temperatuuroverschrijding gesignaleerd te worden bij de beheerder.

De MER dient te beschikken over een systeem voor luchtcirculatie dat koele en goed gefilterde lucht levert (zie ook 7.3.7). De druk binnen dient hoger te zijn dan in de aangrenzende ruimten om het binnendringen van stof tegen te gaan. Luchtverversing kan tot een minimum beperkt blijven, omdat de personele bezettingsgraad in de MER meestal laag is.

In verband met temperatuurschommelingen wordt het direct inblazen van koellucht in een systeemeenheid afgeraden. Omdat de automatiseringssystemen fulltime in werking zijn is het noodzakelijk de koelinstallatie separaat van de centrale installatie, die mogelijk alleen tijdens kantooruren wordt gebruikt, aan te leggen.

Daarnaast dient de totale koelcapaciteit voor de MER over twee apart op te stellen units verdeeld te worden, wat het voordeel biedt dat in geval van storing in een van de beide units, de helft van de koelcapaciteit beschikbaar blijft. Bovendien is dit gunstiger voor het rendement van de koelinstallatie, wanneer de warmtelast in de praktijk (tijdelijk) substantieel lager blijkt dan waarop gedimensioneerd is. Per project dient te worden bepaald hoe en waar de koellucht wordt ingeblazen: voor, onderin of achter de patch- en systeemkasten. Dit is afhankelijk van de te plaatsen apparatuur (veelal is onderaanvoer van koele lucht inefficiënt).

Centrale printerruimte

Voor de centrale printerruimten gelden de volgende eisen:

- temperatuur: 15 - 25°C, maximaal 200 uren/jaar boven 25°C en 40 uren boven 28°C
- vochtigheid: 20 - 70%.

De warmteafgifte van de apparatuur in de centrale printerruimte wordt vooralsnog gesteld op circa 2500 Watt.

In de centrale printerruimte dient minimaal voor geforceerde ventilatie en afzuiging (afvoer ozon e.d.) zorg te worden gedragen. Daarnaast dienen de eisen zoals gesteld door de leverancier van de apparatuur te worden meegenomen in de aan te brengen voorzieningen.

7.3.5 Brandveiligheid

Veiligheidsmaatregelen moeten getroffen worden voor bewaring van vitale computergegevens (gegevens waarvan dupliceren kostbaar of onmogelijk is). Kopieën van belangrijke gegevens mogen niet in de MER worden bewaard, maar dienen in een separate brandvrije tapeopslagruimte, mogelijk een zogenaamde datasafe, te worden ondergebracht. Andere maatregelen, als bijvoorbeeld Escrow-voorzieningen, moeten in het kader van het Informatie Beveiligingsplan worden getroffen.

In de ICT-ruimten moeten adequate veiligheidsvoorzieningen worden aangelegd. Zie hiervoor deel II, 4.1.1. In de MER en centrale printerruimte en dienen voorzieningen voor branddetectie aanwezig te zijn. Wanneer aangrenzende ruimten een verhoogd brandrisico of vuurbelasting hebben, dan moeten die ook van branddetectie worden voorzien. De detectie en signalering moeten voldoen aan de eisen volgens NEN 2535. Droge brandblusmiddelen moeten volgens de geldende voorschriften zijn aangebracht. Vanuit bedrijfsmatig oogpunt behoeven er voor nieuw in te richten MER geen

blusgasinstallaties te worden aangebracht. De alarmdoormelding dient ook naar de systeembeheerder en de centrale meldkamer plaats te vinden.

7.3.6 Beveiliging

Uitgangspunt voor de beveiliging van een R.O. gebouw is het compartimenteringconcept, gekoppeld aan een passend geheel van bewakings-, controle- en toezichtmaatregelen. (Zie deel II). MER, centrale printer- en SER's zijn in die filosofie bijzondere ruimten die als afzonderlijk compartiment moeten kunnen functioneren. Wel mogen MER en beheerderruimte samen in één beveiligingsschil opgenomen worden. Eventueel kan dit ook de centrale printerruimte omvatten. Decentrale printerruimten in (semi) openbaar gebied moeten afsluitbaar zijn binnen het centrale sleutelsysteem. Naast het hier gestelde is het handboek "Integrale beveiliging Rechtspraak" (INTRO landelijk) van toepassing, alsook de eisen verwoord in Baseline Informatiebeveiliging Rijksdienst (BIR).

De ICT-ruimten zijn soms onderdeel van technische ruimten die niet met name zijn omschreven in het Algemeen Ruimtelijk Programma van Eisen. Ruimten als deze zijn verspreid over het gebouw en kennen normaliter geen directe en permanente bewaking; schade aan de componenten kan echter het gehele systeem buiten werking stellen. Het is daarom noodzakelijk goed afsluitbare ruimten te gebruiken waar alleen de systeembeheerder toegang heeft.

Eisen worden gesteld aan de wanden, toegang en inrichting van de ruimten; zie hiervoor deel II, 3.3.6, de punten 2, 3 en 9; voor toegangscontrole, zie deel II, 4.1.3. In de MER, centrale printerruimte, SER en aangrenzende ruimten dienen voorzieningen voor inbraaksignalering aanwezig te zijn.

In panden waar ook externe partijen gehuisvest zijn, moet netwerkbekabeling afgeschermd worden. De beveiliging van de bekabeling moet met fysieke bouwtechnische maatregelen voldoende zijn dat er niet op ingebroken kan worden.

Met betrekking tot de beveiliging zal voor de centrale printerruimte (door de gecombineerde realisatie met MER) gebruik kunnen worden gemaakt van de beveiligingsschil ten behoeve van die MER.

Om de toegang tot de MER adequaat te kunnen beheren, moet de toegangsdeur van een elektronisch slot (kaartlezer) worden voorzien. Deuren te voorzien van deurstand, - en slotstandsignalering.

Ligt een printerruimte niet in het besloten werkgebied, dan moet deze afsluitbaar zijn.

Zie ook deel II en III van deze handleiding over het te realiseren beveiligingsniveau.

7.3.7 Overige omgevingseisen

Stof

Stof en ander vuil moeten vermeden worden vanwege de schadelijke effecten hiervan op apparatuur en bewegende (magnetische) opslagmedia. In combinatie met statische elektriciteit is stof zelfs desastreus.

De stofconcentratie mag in de MER de volgende grenzen niet overschrijden:

stofdeeltjes < 10 micron: 10-100 microgram/m³;

stofdeeltjes > 10 micron: 20-200 microgram/m³.

Luchtfilters in de computairs moeten voldoen aan EU8.

Water

CV- en waterleidingen, die geen functie hebben in de ruimte zelf, mogen niet in ICT-ruimten voorkomen. Indien dergelijke leidingen wel bedoeld zijn voor deze ruimten, dan mogen deze niet boven apparatuur liggen en moeten de leidinglengtes binnen deze ruimten zo kort mogelijk zijn. Hemel- en afvalwaterafvoeren mogen zich nimmer in deze ruimten bevinden. De vloeren van de ICT-ruimten mogen zich (zonder aanvullende technische voorzieningen zoals detectie met signalering bij de beheerder en pompvoorzieningen) niet beneden het maaiveld bevinden, tenzij zich nog een bouwlaag onder deze ruimte bevindt. In bijzondere gevallen kan het noodzakelijk zijn ook op andere plaatsen signalering aan te brengen. Voor zover er watervoerende leidingen door de MER-ruimte lopen, moeten deze van een schuin aflopende opvangbak worden voorzien, die bij voorkeur tot buiten de ruimte afvoert. Is dit laatste niet mogelijk dan moet op het laagste punt een waterdetector geplaatst worden die op een centrale plaatsesignaleerd wordt.

Trillingen

Sterke trillingen van bijvoorbeeld koelmachines, computairs en pompen moeten worden voorkomen. De apparatuur mag niet geplaatst worden in ruimten waarin trillingen voorkomen tussen de 5 en 55 Hz met een amplitude in alle richtingen van meer dan 0,3 mm piek/piek.

EMC

Om onderlinge beïnvloeding van apparatuur te voorkomen moet voldaan worden aan de wettelijke normen voor EMC (elektromagnetische compatibiliteit). Dit betekent dat zowel de bedrijfsinstallaties (ICT-apparatuur en -netwerk) als de gebouwinstallaties moeten voldoen aan de Europese EMC-richtlijn.

7.4. LAN, WAN campusbekabeling, dislocaties en openbare infrastructuur

Indien alle R.O diensten gehuisvest zijn in een aaneengesloten kantorencomplex dan wordt het datacommunicatienetwerk aangeduid als Local Area Network (LAN). Als die infrastructuur het object verlaat is er in de regel sprake van een Wide Area Network (WAN).

In het HIB zijn op basis van rijksbrede ervaringen standaard ontwerpen beschreven. Daarnaast moet per project een keuze worden gemaakt uit de daar omschreven opties die niet als standaard zijn benoemd. Te denken is aan de keuze voor:

- een hoog redundant verticale communicatie-infrastructuur;

- een basis horizontale communicatie infrastructuur (in een combinatie van aansluitingen bij de gevel ten behoeve van cellenkantoren én voorzieningen die organisatie gericht huisvesten mogelijk maken;
- afzien van aparte telefoniebackbones;
- 5.1(2) [REDACTED]

[REDACTED]

Daar waar gebouwencomplexen zeer uitgebreid zijn, of de onderdelen bv. Door loopbruggen verbonden, wordt gesproken over een campusnetwerk. Daarin wordt dezelfde technologie gebruikt als in het LAN is gekozen, hoewel afstanden in de regel wel nadere eisen stellen aan netwerkkapappatuur. Het maakt in dit verband niet uit of bekabeling tussen de gebouwen via loopbruggen of via terrein in huur c.q. eigendom of via openbaargebied is gelegd. In het laatste geval dient wel extra aandacht te worden gegeven aan beveiligingsplannen.

Zijn de R.O. diensten of de landelijke organisatie gehuisvest in kantoren die verspreid zijn over een stad of regio, dan wordt gesproken over 'dislocaties'. In dat geval kan geen gebruik meer worden gemaakt van een LAN of Campusnetwerk. De data- (en zonodig spraak-) communicatie zal via het WAN worden afgehandeld. Binnen de Rechterlijke Organisatie wordt hiervoor in principe gebruik gemaakt van 'Justitie Net III'. Dit is deels een speciaal voor Justitie diensten gebouwd netwerk. De verbindingen worden sedert 2004 gerealiseerd door Tele 2 (Versatel) in opdracht van Spirit / IVO. Bij basisredundantie geldt dat voorbereidingen moeten zijn getroffen voor het te zijner tijd realiseren van een gescheiden invoer voor openbare infrastructuur (afgedichte doorvoer op minimaal 10 meter afstand van de hoofdinvoer, aansluiting op kabelgoten) zodat verhoging van de beschikbaarheid van externe datacommunicatie (WAN voorzieningen) mogelijk is (hoge redundantie).

8. FUNCTIONALITEIT RUIMTEN

8.1. De werkomgeving

De ervaring van het binnenklimaat wordt omschreven in termen van behaaglijkheid, zie paragraaf 6. Die behaaglijkheid wordt (mede) bepaald door fysieke omstandigheden als:

- luchttemperatuur;
- luchtvochtigheid;
- luchtsnelheid (tocht);
- luchtzuiverheid (zie ook paragraaf 5.6 tabakgebruik);
- stralingstemperatuur (oppervlaktetemperatuur van vlakken).
- licht
- geluid

De Arbo-wet geeft de basale normen. In algemene zin geldt nog het volgende. De benodigde verlichting wordt in hoofdzaak bepaald door de te verrichten werkzaamheden en de vormindex (maatverhoudingen) van de ruimte. Van belang zijn luminantie, verlichtingssterkte maar ook lichtopbrengst (energieverbruik). De hoge automatiseringsgraad van de gerechtelijke diensten stelt niet alleen nadere eisen aan de toe te passen armaturen, maar bijvoorbeeld ook aan de wijze waarop die armaturen dienen te worden geplaatst. Merk op dat de toegepaste kleurstelling / reflectiewaarden van wanden, vloeren en plafond van grote invloed zijn op (noodzaak tot) verlichting.

8.2. Functies van ruimten

8.2.1. Zittingzalengebied.

Gerechtsgebouwen zijn openbaar in die zin, dat de rechtspraak (in beginsel) openbaar is en dat publiek en pers de openbare zittingen moeten kunnen bijwonen. Niet alleen rechtzoekenden en verdachten, maar ook getuigen, tolken, deurwaarders, advocatuur, gemachtigden & procureurs, inlichtingen- en adviesvragers, belangstellenden (die soms in groepen verschijnen) zorgen zeker in grotere gebouwen met meerdere zittingzalen voor een belangrijke toeloop.

Het zittingszalendeel bestaat uit:

A) zittingzalen met (soms afgescheiden) publieke tribunes van verschillend formaat, al of niet aangesloten op het gehechtencircuit, ofwel enquêtekamers. Aantal zalen bij benadering één op vijf tot zes rechters. De zalen zijn altijd gekoppeld aan een raadkamer. In de onmiddellijke nabijheid bevinden zich idealiter toiletgroepen voor rechters en officieren van justitie die niet voor publiek / derden toegankelijk zijn en (afhankelijk van de situering van de zalen) een of meerdere vertrekken voor het Openbaar Ministerie. Strafzalen zijn in tegenstelling tot civiele zalen, multifunctioneel inzetbaar. Het verdient daarom aanbeveling om zo veel mogelijk zalen aan te sluiten op het gehechtencircuit. Kleine zalen, b.v. die worden gebruikt voor enquetes, worden vanwege het gebruik en hun afmeting niet uitgerust met een podium, grotere zittingzalen in de regel wel. De breedte van het podium is afhankelijk van het soort zaal (enkelvoudig of meervoudig) en de aanwezigheid van digitale hulpmiddelen, de hoogte is circa 16 centimeter en de diepte minimaal drie meter in verband met het toe te passen meubilair c.q. benodigde dossierraimte. De toepassing telehoren en telepleiten stelt nadere eisen aan de kleurstelling van de toplagen. Zie ook deel III van deze FEG. De functionaliteit van enquêtekamers wordt niet alleen bepaald door het oppervlak ervan, maar ook door de maatverhoudingen. Die moeten meerdere meubilairopstellingen kunnen ondersteunen. Zie ook paragraaf 8.3. en deel III.

Afhankelijk van de afstand tussen de strafzalen en het gedetineerdencomplex dienen zich grenzend aan strafzalen beveiligde wachtkamers te bevinden, gelegen in het gehechtencircuit.

Alhoewel niet alle zalen qua apparatuur moeten worden toegerust op elke vorm van digitaal zitting voeren, moeten alle zittingruimten qua oriëntatie, maatvoering, kanalisatie en dergelijke anticiperen op een brede inzet van ICT. De vervanging van papier door digitale dossiers en de introductie van

digitale audiovisuele bestanden bij zittingen vergt dit meer en meer. Anno 2012 werden de volgende modulen onderkend:

- Gebruik digitaal dossier straf (DDS) en GPS;
- Telehoren en telepleiten (via KPN);
- Inzet digitale landkaarten (en ander materiaal);
- Court TV (juridische en organisatorische aspecten p.m.);
- Versterking geluid;
- Opname en verspreiding beeld en geluid.

Er is rekening te houden met het geschikt maken van tenminste één grote zittingzaal voor Court TV. Er dient ten minste één ruimte geschikt te zijn voor telehoren c.a. Strafzalen en met name die aangesloten op het gehele tencircuit worden toegerust op GPS /DDS; terwijl ook in alle overige zalen digitale dossiers moeten kunnen worden gebruikt. In meerdere zalen moet ook digitale informatie kunnen worden getoond aan partijen en publiek (zoals bij voorbeeld bestemmingsplankaarten bij bestuursrecht).

B) Publieksgebied. Dit gebied moet enig centraal ontvangstgebied kennen. Grenzend aan de gevel dient een portiersloge (en daaraan grenzend een meldkamer) te zijn gesitueerd, die direct zicht geeft op dit ontvangstgebied. Die portiersloge en meldkamer moeten worden gecombineerd om beheersmatige redenen.

Bij iedere zaal hoort een wachtgebied met voorzieningen, die afhankelijk van de opzet van het complex, te koppelen zijn. In die wachtgebieden moeten bezoekers gescheiden kunnen verblijven, terwijl er een afzonderlijke ruimtelijke voorziening dient te zijn voor (wachtende) slachtoffers. In de nabijheid van zittingzalen moeten spreekkamers ter beschikking worden gesteld en ook grenzend aan de wachttruimte voor slachtoffers dient een werk- en een spreekkamer beschikbaar te zijn. Ook professionele klanten hechten al langere tijd zeer aan maatregelen die de privacy bevorderen (Klantwaarderingonderzoeken Rechtspraak 2001 – 2008, Prisma Consultancy).

C) Bij de wachtgebieden behoren toiletgroepen voor publiek, garderobes, pantry's dan wel koffiecorners (of andere restauratieve voorzieningen afhankelijk van beheersmogelijkheden en de grootte van het complex). In het publieksgebied dienen afhankelijk van de opzet, één of meerdere bodeloges opgenomen te worden waar derden worden opgevangen en er toezicht is op de gang van zaken. Justitiabelen en advocatuur dienen in het publieksgebied te kunnen beschikken over spreekkamers, er dient afzonderlijke, afgeschermd wachtruime voor slachtoffers beschikbaar te zijn;

D) Kantoren met publieksfuncties. Aan de advocatuur wordt in de rechtbanken en paleizen van justitie, van oudsher om niet, een advocatenkamer en eventueel een vertrek voor de deken van de orde van advocaten ter beschikking gesteld. Aan de advocatenkamer is een postverdeelruimte en een togaruimte met garderobe te koppelen. Ook de pers heeft in deze objecten de beschikking over een eigen ruimte, terwijl er ook voorzien moet zijn in een pied à terre voor gemachtigden, getuigen deskundigen, spreekkamers, e.d.

E) Informatiebalie. Iedere arrondissementale hoofdvestiging beschikt in het kader van efficiënte publieke dienstverlening, als ook in het belang van de veiligheid, over een centrale balie met meerdere publieks- en werkplekken. Deze infobalie is gelegen op een eenvoudig te bereiken en te

herkennen plaats in het semi-openbare gebied. Bij de informatiebalie behoren inzagekamers, waar publiek kennis kan nemen van stukken, e.d. Het verdient aanbeveling de balie en de organisatie daarvan zo vorm te geven dat hier enig betalingsverkeer veilig kan geschieden. Zo kunnen betalingsloketten elders en de daar bij behorende personele bezetting worden vermeden. Het “loket” slachtofferzorg vormt geen onderdeel van de infobalie en dient elders in het semi-openbaar gebied te worden gesitueerd.

8.2.2. Gehechtencomplex en politieverblijven

De begeleiding en bewaking van gehechten, de handhaving van de orde tijdens strafzittingen behoren (een enkele uitzondering daar gelaten) tot de taak van de politie. Voorheen werden die taken, alsmede het beteken en executietaken, door de groepen parketpolitie uitgevoerd. Nadat die zijn opgegaan in de regiopolitie, verschillen personele organisatie en (aanvullend) takenpakket per politieregio. Er is (nog) geen normering voor de formatie van de parketgroep; die wordt op basis van historische gegevens vastgesteld of gerelateerd aan lokale dienstverleningsovereenkomsten tussen enerzijds politie en anderzijds parket en gerechten. Toegangscontrole en openbare orde direct buiten gerechtsgebouwen wordt niet tot de taken en bevoegdheden van de parketgroep gerekend. Alle korpsen voeren beleid gericht op een evenredige vertegenwoordiging van vrouwen, beleid dat van invloed is op de benodigde gebouwelijke voorzieningen.

De eenheden van politie die belast zijn met hiervoor bedoelde taken, genieten van oudsher *om niet* huisvesting (sec, geen materieel) in de rechtbanken en paleizen van justitie waar zij actief zijn. De aan- en afvoer van gehechten geschiedt door de transportbegeleiders van de DV&O van DJI of door de regiopolitie indien het verplaatsingen binnen de eigen politieregio betreft. Bij grote arrondissementen kan het om wel 100 gehechten per dag gaan. De ruimtebehoefte is af te stemmen met de leiding van de politie-eenheid, maar ziet er in de regel als volgt uit:

- Twee kantoorvertrekken voor leidinggevenden (zo als groepschef, locatiehoofd, dagcoördinator, inplanner, e.d.);
- Een groepsverblijf voor de parketwachters / surveillanten; en niet daar aan gekoppeld een wachtruimte voor de transportbegeleiders in het gehechtencomplex (waarmee voorkomen kan worden dat hun aanwezigheid de reguliere gang van zaken nabij de beveiligde wachtruimten belemmert);
- Een vergader- en / of briefingruimte, niet noodzakelijkerwijs in het eigen werkgebied gelegen;
- Een natte groep, gescheiden voor dames en heren met: douches, toiletten en kleedruimte / garderobe met ruimte voor standaard manschapkasten. Vanwege de organisatie van de politiegroep is veelal de behoefte aan manschapkasten groter dan de gemiddelde personele bezetting van de groep.

De voornoemde ruimten bevinden zich buiten het gehechtencircuit. Het is te overwegen de verblijfsruimten op voor publiek zichtbare plekken te situeren.

Het gehechtencomplex dient als dagverblijf voor gehechten en gedetineerden, die ter terechtzitting moeten verschijnen, dan wel moeten worden verhoord door de officier van justitie of voorgeleid aan

de rechter commissaris in strafzaken. Voor dit doel is nodig een gesloten gehechtencircuit dat het gehechtencomplex direct verbindt met de strafzalen (en een eventueel separate raadkamer verlenging gevangenhouding) en dat direct aansluiting geeft op het werkgebied van de R.C. in strafzaken. (reken er mee dat circa 25% van het aantal strafrechters R.C. functie heeft). Bij verticaal gehechtentransport dient, zeker als dat over meer dan een verdieping gaat, een lift met beveiligingsvoorzieningen toegepast te worden.

De aan- en afvoer van gehechten met celwagens naar en van het gehechtencomplex wordt geregeld via een afzonderlijke toegangssluis. Deze sluis dient uit veiligheidsoverwegingen volledig omsloten en dus overdekt te zijn en moet uiteraard voldoende doorrijhoogte kennen voor celwagens. Alle bediening van de veiligheidssluisen en communicatieapparatuur geschiedt vanuit de ruimte voor de toezichthouder op het gehechtengebied. Deze ruimte dient op een strategisch observatiepunt in het centrum van het gehechtencomplex te worden gepositioneerd.

De ophoudruimten met hun voorzieningen zijn afgestemd op dagverblijf het geen betekent dat het voorzieningenniveau in die ruimten, als ook het regime, ingrijpend afwijkt van politiecellen en de cellen van de D.J.I. (zie voor een overzicht van de verschillen deel vier BIJLAGEN).

Het benodigd aantal ophoudruimten is bij de rechtbanken die in de negentiger jaren van de vorige eeuw zijn gebouwd, afgeleid van de formatie rechtsgeleerd personeel bij de parketten: 0,7 per fte. Nu de parketten meer landelijk /regionaal werken wordt uitgegaan van 0,3 ruimten per fte strafrechter.

De introductie ‘telehoren’ en nadere afspraken met parketpolitie en DV&O van de DJI is van invloed op die maat. Het gehechtencomplex bestaat uit:

- eenpersoonsruimten van ten minste zes vierkante meter, waarvan enkele uitgerust voor de opvang van claustrofobiepatiënten, of geschikt voor observatie;
- meerpersoonsruimten van ten minste 12 vierkante meter;
- ruimten voor vrouwen & minderjarigen a 12 vierkante meter.
- Douches omdat de hygiënische toestand van sommige gehechten sterk te wensen overlaat en speciale oogdouches in wastafels in verband met de toepassing van peperspray;
- Toiletgroepen voor gehechten, en een afzonderlijke voor parketpolitie;
- Spreekkamers voor ondermeer advocatuur voor zien van glazen scheiding tussen gehechte en bezoeker;
- Verhoorkamer voor het O.M.
- Sluisruimte als toegang tot het gehechtencomplex.
- Voorziening om goederen veilig te kunnen bewaren.

8.2.3. Besloten werkgebied

Het besloten werkgebied is uitsluitend bedoeld voor O.M. en / of Z.M. en hun respectievelijke ondersteuning alsmede derden werkzaam in de slachtofferzorg (b.v. Telefonisch Informatiepunt Slachtoffers). Het bevat werkvertrekken, spreek- en vergaderruimten, archiefruimte, als ook facilitaire voorzieningen: post, repro, catering, automatisering en bibliotheek. Er moet rekening gehouden worden met de benodigde toiletten en garderobes, maar ook met de aanwezigheid van

noodzakelijke technische ruimten zoals SER-kasten, werkkasten, ruimten voor klimaatbehandelingsinstallaties en bij meer dan 100 te huisvesten werknemers met in de Arbo-wet omschreven functies zo als zoogruimten. Voor het besloten werkgebied geldt een budgetbenadering, waarbij een op de financiering én normering afgestemd integraal vierkante meterbudget door de gebruikers naar behoefte wordt ingezet om de bedrijfsprocessen maximaal te ondersteunen. Bij de toedeling kan gebruik gemaakt worden van een berekening met basiswerkplek-equivalenten of een vierkante meterbenadering. Bij de meterbenadering worden verschillende rekeneenheden toegepast, de meest gebruikte zijn: bruto vloeroppervlak, verhuurbaar oppervlak, functioneel nuttig oppervlak. (voor definities zie [BIJLAGE](#)). Bij equivalentbenadering wordt een fictieve minimum werkplek gedefinieerd die is afgeleid van de Arbo-wet en de stramienmaten van een pand of een ontwerp. Vervolgens kunnen per functie of functionaris basiswerkplekken worden toegekend. Zo spelen, in tegenstelling tot de vierkante meterbenadering, indelingsverliezen geen rol bij de toewijzing. Wel moet in alle gevallen nog rekening gehouden worden met zogenaamde schikkingverliezen omdat een organisatie om functionele redenen niet willekeurig over de vleugels of verdiepingen van een pand kan worden verdeeld.

Het traditionele kantoor kent in de regel een ideale maatvoering bestaande uit een gevelstramien van 1,8 meter bij een gebouwdiepte van 12,6 meter (met twee bandrasters evenwijdig aan de gevel op 5,4 meter vanaf de gevel). Een efficiënte maatvoering waarmee eenvoudig voldaan kan worden aan de eisen die aan werkplekoppervlakten worden gesteld in Bouwbesluit en Arbo-wet en -regelgeving. Ook een relatief goedkope maatvoering nu bouwelementen inmiddels op deze standaard zijn ontwikkeld en worden geproduceerd.

Kantoorinnovatie uitmondend in het dynamisch kantoor (waarbij activiteitgerelateerde werkplekken ontstaan die specifiek voor een functie zijn uitgerust en die niet territoriaal zijn bepaald) is op dit moment in onderzoek bij de Rechtspraak (pilots Zwolle, Leeuwarden e.a.). Bij toepassing ervan is overigens een andere dan de hiervoor genoemde maatvoering geëigend: bij voorbeeld een bouwdiepte van 14,4 meter bij een stramien van 2,4 - 1,2 - 1,8- 3,6- 1,8-1,2-2,4 meter (zie het artikel ‘kantoorinnovatie’ in het tijdschrift Facilitymanagement, december 2002). Die afwijkende maten hebben constructieve, architectonische en installatietechnische gevolgen (o.a. klimaat, verlichting, elektra- en data-aansluitingen). Er moet voorts rekening worden gehouden met een beduidend hoger investeringsvolume in niet gebouwelijke voorzieningen en maatregelen ten opzichte van traditioneel huisvesten.

8.3. Nadere eisen met betrekking tot specifiek meubilair

Deze eisen worden in hoge mate ingegeven door het specifieke karakter van het gerechtelijk bedrijf; zo zijn er vaste situeringen van ruimten en vaste opstellingen van het specifieke meubilair (zie b.v. Wetboek van Strafvordering). Het meubilair dient representatief te zijn voor rechtspraak. Het uiteindelijke ontwerp en de uitvoering is daarom integraal onderdeel van het bouwkundig ontwerp en moet “in harmonie zijn” met de architectuur van het gerechtsgebouw, maar dient ook “ARBO-proof” te zijn (dat wil zeggen er moet rekening worden gehouden met gebruikers van verschillend postuur, wat individuele instelbaarheid nodig maakt) .

De afmetingen en opstelling van de inrichtingscomponenten is vastgelegd in de schetsen basisplattegronden (zie BIJLAGE interieurspecificaties).

Tot de categorie specifieke functies behoren ondermeer de zittingzalen (en dus enquêtekamers), raadkamers en verhoorkamers. Per zittingzaal moet een keuze worden gemaakt of rekening gehouden wordt met 0, 1 of 2 officieren, 1,3,4 of 5 rechters, 1 of 2 griffiers én ondersteuners voor beeld en geluid. De onderstaande eisen worden aan het meubilair in deze ruimten gesteld:

- podiumstoelen; naar inzicht van de gebruikers;
- zaalstoelen; geen armleggers en koppelbaar;
- podiumtafels; zijn aan de ondergrond bevestigd, diepte minimaal 1100 mm, in hoogte verstelbaar; bekabelbaar ook in verband met geluidsinstallatie en met mogelijkheid met behulp van tablets c.a. (eventueel LCD / TFT-schermen) digitale dossiers te raadplegen.
- de zaalgerichte zijde van de podiumtafels is gesloten
- partijen en verdachtentafel(s); geschikt voor tablets en papieren dossiers, diepte circa 600mm, in hoogte verstelbaar (deels tot stahoogte);
- O.M. tafel: aan de ondergrond bevestigd, in hoogte verstelbaar, afgestemd op staand werk;
- contraplug voor microfoons van geluidsinstallatie in blad, plaats nader te bepalen.
- overige aansluitingen afhankelijk van modules digitale zittingzaal (zie Beleidskader Digitale Zittingen d.d. februari 2013 en raadpleeg vooral de meest recente Menukaart van IVO (op INTRO landelijk, projecten).